

52428

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

TANÜGYI FOLYÓIRAT
FELELŐS SZERKESZTŐ

VICSAY LAJOS

állami polgári iskolai tanár

TARTALOM

Március

Gróf István: Édesanyám. — Tanítási vázlatok.
— Az anyai hivatás és az iskola. — V. L.:
Mohácsi csata. Történelmi tanítás. — Anyák
napja. Édesanyák. — Váradi Antal: Anyám
háza. (Vers.) — Szavalókar. Nagy Méda:
Az anyaszív. — Költemények anyák napjára.
Simándi Béla: Magyar anyák, Akinek anyja
van. Móra László: Anyám. V. L.: Anyák nap-
ján. Vértessy Gyula: Az édesanya. Szózat. —
Mesedélután. Az édesanya iránti szeretetről,
háláról. V. L. Drága édesanyák! Zajmus
Gyula: Anyácska. Piroška néni: Köszöntő. A
trombita. Fövenyessy János: Áldó könnyek.
Loránth László: Születésnap ajándék. Gróf
Zichy Géza: Anyák. Pohárnok Jenő: Áldd meg
Isten. Barabás Ilona: Anyák napjára. v. Ö. Gy.:
Magyar tánc. — Szegszárdy Boldizsár: Fapus-
kakgyakorlatok. — Hrabák István: Gázhare. —
V. L.: Ismeretterjesztő előadás. A virágregék
költője. — S. L.: Gyakorlati fogások. — Szer-
kesztői üzenetek.

1936

KIADÓHIVATAL:

Szeged,

Kálvária ucca 5.

Szerkesztőség : Madách ucca 17.

Előfizetési ára egész évre 6 pengő

A Gyakorlati Pedagógia

a magyar tanító barátja,
mert **6** pengőért több, mint
500 oldalon

nevelési kérdéseket tárgyal, iskolai ünnepeket ad teljes kidolgozásban, ünnepi beszédeket, költeményeket, dalokat és műsorokat nyújt, előadható kis szindarabokat közöl, mintatanításokat dolgoz ki, népművelési előadásokat, szülői értekezleteket közöl, gyakorlati fogásokat és eljárásokat ismertet, zenés tornagyakorlatokat, teljesen kidolgozott mesedélutánokat ad hasábjain hónapról-hónapra.

A Gyakorlati Pedagógia

a tanító tanácsadója minden kérdésben, az iskolában, az iskolán kívül.

Szerkesztője: **VICSAY LAJOS**

Kiadóhivatala:

Szeged, Kálvária-ucca 5. sz.

Mindig friss!

Mindig alkalomszerű!

Tisztelt Kartárs Ur!

Olvassa át és amennyiben a lapra ennek dacára sem óhajt előfizetni, úgy kérjük annak mielőbbi visszaküldését, mert ellenesetben **előfizetőnek** tekintjük.

1936. március 20.

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

TANÜGYI FOLYÓIRAT

Kiadóhivatal: Szeged, Kálvária-u. 5. Szerkesztőség: Madách-u. 17

Édesanyám

Ezer vágytól voltam áldott,
bejártam a nagy világot
s mikor lábam belefáradt,
a sok ember-testvér közül
nem kínált fel senki ágyat...
csak az anyám...

Csalódtam is — elég sokat —
elátkoztam a sorsomat;
milliók lakják a földet,
cirogató meleg szóval
vigasztalni még se jöttek...
csak az anyám...

Beteg voltam. Sirtam, nyögtem.
Már a halál állt mögöttem
s szomjam támadt egy csepp borra,
de kétezer millióból
nem akadt, ki ágyhoz hozza...
csak az anyám...

Nem tagadom, mért tagadnám,
öröm is ért néha napján;
de lelkemben ürmöt hagyott:
milliókból igaz szívvel
együtt velem nem kacagott...
csak az anyám...

Csak az anyám... mindig ez egy
óvott, ápolt és szeretett
s ez az asszony százszor áldott,
mert éretted millióknak
millió bűnt megbocsátok;
Édesanyám!

Gróf István.

TANITÁSI VÁZLATOK

Mult számunkban foglalkoztunk a tanítási vázlatok készítésével s azok megkönnyítésére közöltük a Tantervben megálapított formális fokozatoknak az egyes tantárgyak keretében való alkalmazását. Különösen az osztatlan iskolákban fontos a tanítási vázlatok készítése, mivel ott a fegyelmezés, a csendes foglalkozási anyag megválasztása és kiosztása, annak számonkérése annyira igénybe veszi a tanítót, hogy alig jut ideje a közvetlen foglalkozás anyagának átgondolására, a tanítás logikus, szisztematikus felépítésére. Ha készületlenül fog hozzá, tanítása kapkodó, szétfolyó lesz, sokszor a tanítandó anyag legfontosabb jegyeit fogja kifelejtetni; gyakran fog ismétlésekbe bocsátkozni, tehát tanítása elnyulik, vontatottá válik, kapkodó lesz s nem tudja a gyermekek figyelmét, érdeklődését lekötöni, ami pedig a tanítás sikerének legfontosabb előfeltétele.

Hogy a vázlat könnyen áttekinthető legyen, ajánlatos abban a következő sorrendet betartani: hónap, hét, nap, óra; a tanítás anyaga, tartalmi és alaki célja, a tanítási egység kisebb részegységei (fokozatos sorrendben), célkitűzés, kapcsolat a többi tárggyal, helyi vonatkozások, szemléltetés eszközei, kirándulások, rajz, képszemlélet stb., tárgyalás, összefoglalás, begyakorlás, gyakorlati példák. Feljegyzendők még a tanulók által előzetesen gyűjtendő, vagy megfigyelendő szemlélet, észlelés stb. anyaga, tárgyköre, továbbá a tanítási egységnél felhasználható helyi- vagy irodalmi (mese, elbeszélés, történet, költemény, dal, stb.) kapcsolat, amely az elmélyítést célozza, a dramatizálásra alkalmas rész és végül a tanításhoz felhasznált forrásmunkák. De följegyezhetjük azt is az egyes tanítások után, hogy mit és mennyiben sikerült tervezetünkkel elérni a tanításban, mert ezek a megjegyzések megkönnyítik a következő évi munkát is.

Ezeket tartottuk szükségesnek előrebocsátani, mielőtt folytatnánk a Tantervben előírt tantárgyak formális fokozatait, mint amelyeket a tanítási vázlatok készítésénél fel kell használni, természetesen mindig alkalmazkodva a tanítási egység természetéhez, az alkalmosszerűséghez. Általában megállapíthatjuk, hogy a formális fokozatok nem megdönthetetlen és megmásíthatatlan törvények, csupán sémák, az egyes tantárgyak tanításánál követhető tanítási-menetek, fokozatok, amelyek egy általános esetet feltételezve — ami az iskolában nincs és nem lehet — adják meg a tanítás menetének fokozatos menetét.

Földrajz.

Az ismertetendő vidéknek, tájegységnek előbb általános képét nyújtjuk, melynek keretében megismertetjük a táj hegyeit, síkjait, folyóit, miközben néhány várost is meg kell említenünk. Ez lesz a váz, amelyet a tanítás következő mozzanatában felöltöztetünk hussal, vérrel, lélekkel.

Az anyagot az érdekesség, a szemléltetés és hasznosság szempontjai szerint választjuk ki. Természetesen nem elégedünk meg a vidék egyszerű megismertetésével, hanem a megismertetéssel kapcsolatban azt meg is szeretettjük tanulóinkkal. A földrajznál tanítási eszközeink a következők lesznek: Magyarország hegy- és vízrajzi térképe (országos tájegységet tanítva), politikai térkép, valamint, ha csak megvan: domború térkép is: tábla és színes kréta; képes levelezőlapok s folyóiratokból összegyűjtött képek; a vidéknek előre megrajzolt színes térképe, mely közé a vidék egyes városainak s szebb, nevezetesebb tájainak képei vannak illesztve; homokasztal, különböző színű kavics, egy-két szem olyan termény (pl. gabona, stb.), ami azon a vidéken előfordul, végül néhány levél vagy faág, ami szintén jellemző a tanulandó tájegységre.

I. Előkészítés.

- a) Kapcsoló ismételés. b) Érdeklődés keltés.
- c) Célkitűzés.

II. Tárgyalás. (Magyarország hegy- és vízrajzi térképén):

- a) A megismertetendő vidék határai. (Az egységes kép kialakítása.)
- b) A tájegység felszíne.
- c) A táj vizei.
- d) Utazás a tájegységen. (Kocsin, vasuton, hajón, repülőgépen.) (Magyarország politikai térképén.)

(Utazás közben a tanulók maguk vezetik irónjukat a megtett uton s minden városonál megállunk s ahol alkalom kínálkozik, rávezetéssel hívjuk fel a tanulók figyelmét a fontosabb földrajzi tényezőkre s ezek hatásaira. Ahol csak lehet, szemléltetünk. Az érdekesség, a hasznosság és az eszméltetés elvének alkalmazása.)

III. Begyakorlás.

- a) Összefoglalás. (A tárgyalt városok megrajzolása az őket összekötő vasutal stb.)
- b) A tájegység szemléltetése a domború térképén.
- c) A homokasztalon való kiformálása.
- d) Elmélyítés. (Utazás Trianonra, kik kapták, mit irnak róla a külföldi lapok stb. Alkalmi költemény, dal.
- e) Vázlat és vezérszavak összeállítása és elkészítése.

Történelem.

I. Előkészítés.

- a) Kapcsoló ismételés.
- b) Élmény-nyújtás, hangulatkeltés.
- b) Célkitűzés.

II. Tárgyalás.

- a) Az esemény elbeszélése. (Szemléltetés, rajz, térkép-vázlat, térkép, képek.)

- b) Az okok keresése. (Oknyomozás.)
- c) Erkölcsi elbírálás.
- d) Az aktualitás keresése. (Hasonlat a mai állapotokkal.)
- e) Kapcsolat a helytörténelemmel.

III. Begyakorlás.

- a) Összefoglalás. (Rajz, térkép-vázlat elkészítése, az események összefoglalása.)
- b) Elmélyítés. (Alkalmas irodalmi rész elolvasásával, költeménnyel, dallal, esetleg dramatizálva.)
- c) A vezérszavak leírása.

A történelem tanításában is csak a tanuló öntevékeny munkássága és az új ismeretek megszerzésében való teljes közreműködések által érhető el siker. Az érdeklődés felkeltésére alkalmasak a lakóhely és környékén található emlékek, ott élő dalok, elbeszélések, esetleg földrajzi nevek stb. A történelmi kép bemutatása csak akkor történjék, ha helyi vonatkozásban semmi alkalmas nincsen, ami az érdeklődés felkeltésére felhasználható volna. A tárgyalásban a kitűzött kérdéshez először is a tanulók szóljanak hozzá. A legfőbb gondunk az legyen, hogy a tanulókat beleéltessük az adott korba és helyzetbe, vagyis történelmi érzékket fejlesszük. Ez elengedhetetlen a kor eseményeinek helyes elbírálásához, értékeléséhez. Az elbeszélő rész ragadja meg a tanulók érzelmét, akaratát és értelmét. Ahol csak lehet, használjuk fel az arra alkalmas költeményeket, dalokat s mutassuk be a tanulóknak, hogy a történelmi korok mely mozzanatait, hangulatait ihlették meg a költőket, dalszerzőket. Ne mulasszuk el végre az elmúlt korok, személyeknek a jelenben való szemléltethető, észlelhető hatásait, munkájuk eredményeit feltárni, észrevétni. Ez érezteti meg a tanulókkal azt, hogy a jelen az ősök fáradságos küzdelmének eredménye.

Alkotmánytan.

E tárgy kiindulási alapja az *iskola*, ennek életéből ismeri meg a tanuló a jogokat és kötelességeket. Ezt követi a község életének megismerése, hogy aztán betetőzze az állam életébe való tudatos bekapcsolódás, s annak életében való részvétel. Az alkotmánytan tanításánál használjunk fel érdeklődés-keltésre minden alkalmas hirdetést, rendeletet, esetleg egy új törvényt, jó szolgálatot tehetnek a helyi és egyéb napilapok, amennyiben anyagunkba vágó hírt tartalmaznak. De használjuk fel tárgyalásunk szemléltetésére az adókönyvet, telekkönyvi lapokat, a munka- és cselédkönyvet, bejelentő-, kijelentőlapot és általában minden olyan nyomtatványt, amely vonatkozásban van a polgár életével.

I. Előkészítés.

- a) Élmény-nyújtás. (Szemléltetés, elbeszélés stb.)
- b) Célkitűzés.

II. Tárgyalás.

- a) Megbeszélés.

A tanulók beszámolnak tapasztalataikról, megfigyeléseikről, véleményt alkotnak, ítélnek s — a tanító irányításával — igazságokat állapítanak meg.

b) Mit kell tennünk és hogyan kell eljárunk hasonló alkalommal?

c) A közösség életének ebből származó haszna.

III. Begyakorlás.

a) Összefoglalás.

b) Elmélyítés.

Természeti és gazdasági ismeretek.

A bennünket körülvevő természet megismerése vezet el a szépre, nemesre, Isten- és emberszeretetre. A természet megértése vezet az isteni bölcsesség megértésére, a szépen való gyönyörködésre, indít a jó és nemes követésére. Ez ébreszt hitet, ez kelt bennünk csodálatot a világ tökéletessége és az isteni gondviselés tökéletessége iránt.

Ha valahol, itt, e tárgy körében lehet valóban megvalósítani a tanulóknak öntevékeny közreműködését a tanításban. A szemlélődésbe, megfigyelésbe, vizsgálódásba, kísérletezésbe, következtetésbe, gazdasági munkába lehetőleg minden tanulót bevonunk. A tárgyalandó növény, virág vagy bogár ott van minden tanuló kezében, hogy megnézhesse, vizsgálhassa, szétbonthassa s maga szerezzon olyan tapasztalatokat, következtetéseket, amelyek az új ismeret megértéséhez és megismeréséhez vezetnek. E tárgynál mindig, vagy lehetőleg minden alkalommal a tanulók iskolán kívüli önálló vagy irányító megfigyelése, munkája, észlelése lesz megindítója a tanításnak. A tanító feladata csupán az lehet itt, hogy a megállapítottak okának keresése iránt felkeltse az érdeklődést. Az egyes lépéseket — különösen a felső tagozaton — mindig kövesse a rajz is, melyet a tanulók füzetükbe, a tanító a táblára felvázol. Ugy a táblára, mint a füzetbe kerülő rajzok legyenek színesek, egyszerűek, csak a lényegre szorítkozók, s a megértést szolgálók. Az ilyen rajzok tanítják meg a tanulót arra, hogy a rajzról is tudjanak olvasni. Az egész tárgykörben a legfontosabb követelmény a szemléltetés. Ennek is különösen értékes módja az, ha tanítványainkkal keressük fel a természetet. Használjunk itt fel minden alkalmat a koncentrációra, amit bőségesen találunk. A beszámolásnál tudjon a tanuló értelmesen számot adni a közös munka közben átélt, tapasztalt, észlelt, megérzett és gyakorolt ismereteiről. Összefoglalások alkalmával mondják el a tanulók vázlatfüzetük rajzait, vezérszavait, mit látnak azokon.

I. Előkészítés.

a) Kapcsoló ismétlés.

b) Az érdeklődés felkeltése. Élmény-nyújtás. Kirándulás élményének felelevenítése, vagy magán a kiránduláson való megbeszélés.

b) Célkitűzés.

II. Tárgyalás.

- a) Az illető tárgyalandó növény vagy állat a saját környezetében.
- b) Általános leírása, a tanulók megfigyelései alapján.
- c) Életnyilvánulásai, a tanulók megfigyelései és észlelései alapján.
- d) Hogyan szerzi meg táplálékát? Külső- és belső szervek, alkalmazkodás.
- e) Szaporodás. Gondoskodás az utódokról, csodálatos ösztön.
- f) Az emberhez való viszonya, gazdasági jelentősége.

III. Begyakorlás.

- a) Összefoglalás, a vázlat és vezérszavak összeállítása, a rajz elkészítése.
- b) Elmélyítés. A küzdő állatot (növényt) a természet alkalmas fegyverrel látta el. Az isteni gondviselés. Szeresd az állatot, kíméld a növényt.
- c) Rajz, vázlatkészítés.
- d) Az új megfigyelni való kiosztása.

Természettan és vegytan.

E tárgynál is mindig a tanuló szemléleti körében előforduló és általa ismert jelenségekből indulunk ki. Keressük az előidéző okokat, tudatossá tesszük a természeti törvényeket s rámutatunk arra, hogy az ember azokat az ő szellemi erejével, életének jobbá és kényelmesebbé tételére használja fel. Nagyon sok alkalom kínálkozik arra, hogy alaposabb megfigyelés céljából a tanuló maga is kísérletet folytasson. E kísérletekre való eszközöket lehetőleg a mindennapi életben használatos tárgyakból maguk a tanulók állítsák elő. A kísérlet a szemléltetés legfontosabb módja, ezért nagy gondot fordítsunk rá. (A kísérletek különböző fajairól egy mult számunkban foglalkoztunk részletesen.) A természettan és vegytan különösen alkalmas munkatanításra, ezért jó, ha a tanulóknak maguknak is megvannak az alapkísérletekhez szükséges felszereléseik.

I. Előkészítés.

- a) Kapcsolás a már tanultakhoz.
- b) A tanulók szerzett tapasztalataikról beszámolnak.
- c) Célkitűzés. (A jelenségeknél megoldásra váró problémát vesszük föl.)

II. Tárgyalás.

- a) Az előidéző okok kutatása s a kutatás során felvetődő újabb problémák megoldása, helyes ítélet alkotása.
- b) A legegyszerűbb — a tanulók által is elvégezhető — kísérletek bemutatása, elvégzése. (Esetleg csoportkísérlet, demonstráló kísérlet, stb.)

- c) A kísérlet megbeszélése a tanulókkal, az igazság felfedeztetése (heurisztikus módszer) s annak bebizonyítása. Az egyes mozzanatoknak a táblára való felvázolása rajzban. Az igazság megállapítása és szabatos formában való meghatározása.

III. Begyakorlás.

- a) Visszatérés a felvetett problémára s a felelet megadása.
- b) Az emberi ész és szorgalom, munka eredményének megbecsülése. Kutatásra, cselekvésre sarkalás, akaratindítás, a természeti világrend bölcs és okoszerű be rendezésének szemlélésén keresztül az Isten felismerése minden természeti tüneményben.

Egészségtan.

E tárgy célja az egészséges élet feltételeinek megismerése. Nem annyira a betegségek ismerete tehát, hanem azok megelőzése a cél. A tanítás mindig konkrét életjelenségekből, háztartásból, az iskolai életből, helyi vagy környéki szokásokból induljon ki és okoskodás útján vezesse rá a tanulókat a megállapítandó tényekre, okokra s ezek alapján helyes belátásra bírni őket, hogy mindig és mindenkor az egészségügyi követelmények szerint rendezzék be életüket. A szemléltetést egyetlen alkalommal sem hagyhatjuk el, amire itt bőven nyílik alkalom. Vázlatos, színes rajzokat a tanító, de a tanulók is készíthetnek, ezek igen megkönnyítik a megértést.

I. Előkészítés.

- a) Kapcsoló ismételtes.
- b) Érdeklődés keltés.
- c) Célkitűzés. (A probléma felvetése.)

II. Tárgyalás.

- a) A tanulók tapasztalatainak, élményeinek számonkérése.
- b) A felvetett probléma megbeszélése. Rajz, szemlélet, vázlat.
- c) A megismert jelenség hatása az emberi életre.
- d) Hogyan védekezhetünk a szerv megbetegedése ellen?
- e) Mit tegyünk első segítségnyújtásként?

III. Begyakorlás.

a) Összefoglalás. A táblára írt vázlat és vezérszavak alapján a tanulók mindazt elmondják, amiről beszélgettünk. A tanítás e mozzanatában adjunk a tanulóknak alkalmat arra, hogy minden segítség nélkül mondhassák el azt, amit a tárgyalás alkalmával megismertek. A számonkérés közben ne elégedjünk meg csupán a tények egyszerű felsorolásával, hanem az ok és okozati összefüggéseket is kérjük számon. Mikor ezt teszik, vigyázzunk arra, hogy a gondolatmenet fokozatos legyen, ezzel logikus gon-

dolkodásra neveljük a tanulókat, amit ezen a fokon már meg kell kívánunk.

- b) Alkalmazás. A tanuló saját életére való vonatkoztatás.
- c) A község egészségi térképe. (Vázlatos rajz.)
- d) Megbeszélés, hogyan lehetne segíteni a megismert betegség terjedésének megakadályozásával a bajon?

Rajz.

A rajzolás fokozza a látás útján való művelődés lehetőségét, előkészíti a tanulót a mindennapi életben előforduló rajzok készítésére; kiegészíti a szóbeli és írásbeli közlést; elkerülhetetlen kifejezési mód akkor, ha a közlésre a szó és írás nem elégséges, vagy nem alkalmas; a rajz útján ébresztjük fel és fejlesztjük ki a tanuló lelkében a természet és művészi szép iránt való fogékonyságot, hogy ezáltal izlése kifejlődjön, s részese lehessen azon nemes élvezeteknek, melyeket a műalkotások élvezete nyújt.

A rajznak szemléltető és magyarázó alkalmazását valamennyi tantárgy körében értékesíthetjük, így válik a rajz valóban közlőnyelvvé.

— Folytatjuk. —

Az anyai hivatás és az iskola

Soha annyi szó nem esett a családról, a családi nevelés szükségességéről, mint manapság. Mindez azt mutatja, hogy valóban van valami baj a család, de különösen a családi nevelés körül. Mi a család? Az a környezet, amelyben a gyermek életének legnagyobb része eltelik. Az a környezet, amelynek minden mozzanata kiverődik a gyermek életén. Az a környezet, amely kulturális, erkölcsi és vallási felfogás dolgában egész életére irányt szab a gyermeknek. Ime, hányféle tényező a család s benne a szülők, különösen pedig az édesanya, aki elsősorban nevelője a gyermeknek.

Az újabb gazdasági helyzet azonban a gyermek nevelését illetően, sok hibát és bajt hordoz magában. Igazi nevelést a természet örök törvénye szerint, csak az édesanya adhat gyermekének. Mégis hány szegény család van, ahol szinte naphosszat nem láthatja egymást a szülő és gyermek. Miért? A kenyérkereset az édesanyát is munkába szolitja. Egész nap lőt-fut, töri magát s mire estére fáradtan hazaér, ott vár reá a gyermek, aki egész nap szülői felügyelet nélkül, mások — legtöbbször az utca — nevelő hatása alatt töltötte idejét. Van rá eset, hogy a gyermek a nagyobb testvér gondjai alatt marad. Ez még a jobbik eset. De ahol nincs nagyobb testvér? Ott hatalmába keríti az utca, a szennyes utca,

s minden bűnével igyekszik hatni az annyira fogékony gyermeki lélekre. Valóságos gyermekgyilkolás ez! Hová lesz így a nemzet jövő generációja? Hová fog fejlődni az a nemzet, amelynek ígérete, a holnap nemzedéke az utcán nő fel s ott szívja magába azokat az életideálokat, amelynek majdan egész életét irányítani fogják?

Ezen a bajon feltétlenül segíteni kell. Hogyan? Az egyetlen ma lehetséges módon: az iskola nevelő hatásával. Az iskolának kell ma gondjaiba venni a magára hagyott gyermeket, a tanító, nevelő legyen szülője a gyermeknek egész nap elfoglalt szülője helyett, ő vegye gondjaiba s igyekezzék felvértezni minden rossz ráhatás ellen, amelynek ki van téve az ilyen gyermek.

A mai iskoláknak ez lesz a feladatuk: megmenteni a gyermeket az élet, a jövő, a szebb jövő számára. De különösen nagy feladat hárul e téren a leányiskolák számára, amelyek nemcsak a gyermeket vannak hivatva megmenteni ama bizonyos jobb és nemesebb jövő számára, hanem egyenesen ők a megmentői a nemzetnek is, amennyiben ők vannak hivatva megmenteni a nemzet sejtjét, minden társadalmi élet alapfeltételét: a *családot*.

A mai leányiskoláknak anyákat, édesanyákat kell nevelniök.

Mi teszi az édesanyát? Lélek. Elsősorban, mint az anyaságra való fizikai képessége. Lélek, tehát az ő erkölcsi, szellemi és érzelmi lénye. Ez anyai lélek kiformálódásához való energiák bele vannak oltva minden nőbe s ott szunnyadnak, amig egyszer az alkalom nyomán kibontakozhatnak és teljesedésbe érhetnek. És ekkor — de csakis akkor! — lesz tökéletes és mindenoldalu az élete. Mert kinek kezében van a család erkölcsi, anyagi és szellemi nivója? Igaz, az apa szerzi meg — legtöbbször! — az anyagi eszközöket a család fenntartására, de — ki használja fel azokat okosan, vagy oktalanul? Igaz, az apa biztosít helyet a családnak a társadalomban, — de kin áll mégis, hogy ezt a helyet megtartsa, vagy elveszíti? Az édesapa existenciát biztosító munkájával előtérben látszik lenni; de mögötte, egészen mögötte ott áll az édesanya, aki igazában a döntő tényező a családban, annak sorsa az ő kezében van.

Erre a minden foglalkozás felett álló *hivatásra* az édesanyát az a magasrendű lelki képesség diszponálja, melyet anyai léleknek mondtunk. Mert a jó anyaság, az *igazi* anyaság nem egyértelmű a jó gazdasszonysággal, mint ahogy régen gondolták. (Jó házas a leányom stb.) Ma sokkal több kell a jó és igazi édesanyának! Talán csak a családok, kik a pusztulás útján nyomorba és bűnbe hanyatlottak, tudtak volna értékeket adni nemzetünknek, ha az anyák nemcsak testileg, de lelkileg is igazi anyákká fejlődtek volna? Talán másként állanánk most politikailag, mint gazdaságilag is, ha a leánynevelés nagy jelentőségét hamarabb felismerjük? Voltak a multban is igazi édesanyák, kiváló anyák, akik minden erre való előkészítés nélkül tudtak ilyenek lenni. De nem valószínű egyáltalában, hogy a jövőben több ilyen igazi anya tudna fejlődni minden rendszeres és céltudatos irányítás, nevelés nélkül.

Az igazi nőnevelésre nem is volt alkalmas a régi iskola, sokkal szárazabb, sokkal merevebb volt ahhoz, semhogy ezt a nagy, nemzetnevelő feladatot teljesíthette volna. Az édesanyai hivatás gyakorlása a legelevenebb élet, sokszínű és mindenoldalu, a hozzávezető út sem lehet másszerű, mint ilyen. Nem fontos tehát a nőnevelés szempontjából többé az, hogy miből mennyi holt és egyoldalú ismeretet adunk a leendő édesanyának, itt csak egyedül az lehet a fontos, hogy megadjuk neki az eleven, sokszínű, mindenoldalu élethez való diszpozíciót, amire a régi iskola nem volt képes. Milyen legyen hát az új iskola?

Ennek az iskolának tevékenysége olyan, mint egy nagy család élete folyása. Az időt nem a lélek nélküli ismerethalmozás, hanem a munka, a szorgoskodás és ezzel kapcsolatban levő tapasztalás, az így szerzendő ismeretszerzés foglalja le. Ebben a munkában minden gyermek szerepet kap. Az egyik csoport függőnyt készít az osztály ablakai számára, hogy az esinos képet mutasson, a másik csoport virágokat ápol ismét azért, hogy diszítse otthonát, az osztályt, a harmadik csoport térképet rajzol mindnyájuk számára, hogy egy vidékkel részletesebben megismerkedhessenek, ismét másik csoport adatokat gyűjt valamelyik közös probléma megoldásához. Tehát a munkának, amelyben foglalatosságnak, célját is látják, ami nem más, mint *mindnyájuknak jóléte*. Érti itt minden külön hangsúlyozás nélkül, de azt is érti, hogy az ő vállain nyugszik — ha csak kicsiben is — mindnyájuknak, tehát egy közösségnek a sorsa, jóléte. És a köznek szava parancsolóbb mindig, mint a tanítóé, nevelőé, melyet ha öntudatlanul is, de önkényesnek tart. Ha egy, a tanító által kiadott parancsot nem teljesít és ha ezért őt a tanító felelősségre vonja, ez nála semmi érzéshullámozást nem okoz, sokszor pedig teljesen közömbös marad. De nézzük csak, mi történik akkor, ha a közösséggel szemben mulaszt valaki valamit. Természetrajz órára készült elő az egész osztály. Mindenkinek megvolt a maga feladata, amit meg kellett figyelnie, s amiről most be kell számolnia. Az egyik kisleány azonban elfelejtette a neki kijelölt megfigyelést — amit otthon leirt — magával hozni. Micsoda kétségbeesés jár ennek nyomában, az egész tanítási óra veszélyeztetve van, mert hiányzik egyetlen egy momentum, amelyre pedig okvetlenül szükség lett volna. A feledékeny kisleányt egyetlen szóval sem kell mulasztására figyelmeztetni, az a tátongó űr a tanításban, amely azon feltétlenül csorbát ejt, vádolóbban beszél minden szónál, dorgálásnál. Látja, hogy azt az űrt, amit neki kellett volna betölteni, most ott ásit rá kegyetlenül, jóvátehetetlenül. És megérzi ennek nyomán a kötelesség és mulasztás fogalmát, amit senki sem tud ugyan kifejezni, de amit csak érezni lehet. Itt érzi meg először a parancsoló kényszert, hogy a közösségért dolgozzék, nem önmagáért, hanem másokért. Ilyen pillanatokban próbálja meg először saját személyét elvesztetni, háttérbe szorítani, mintegy levetni s éppen ez az, amit tőle később, mint édesanyától, a család elvár.

A régi iskola e nagyszerű anyai érzésbe nem vezette bele a gyermeket. Nem láttatta meg vele a kiadott rendeletek, parancsok értelmét, célját, hasznát. Nem kapcsolta be őt a közös munkába és nem érezte vele, hogy ő is — minden gyermek kivétel nélkül! — egy láncszem a közösségben, amely ha kiesik, széthull az egész lánc. Itt lehetett egy reménye, hogy a mulasztás nem tűnik fel, mert hiányt nem keltett elmaradása, változást nem okozott az ő mulasztása a tanításban. Az új iskolában, ezzel ellentétben, intenzíven érzi, hogy feltétlenül és szükségszerűen meg kell tenni valamit, mert mások ezt tőle várják. Ebben a tudat alatti tudatban, ebben az érzésben van tulajdonképpen az anyaság egész természete. Amely anya érzi, hogy családja mindent tőle vár, mert csak egyedül ő adhatja meg azt neki, az az édesanya mindent meg fog tenni a saját személye háttérbeszorításával is; ez az a jó édesanya, az az igazi anya, akinek családja biztosan halad az élet útján. Ezt az igazi anyaságot csak az új módszerű iskola tudja megadni a serdülő gyermeknek.

De ez a közösségben való élés ad indítást a legszebb szociális erényeknek: az egymáson-segítésre való hajlamnak. Ugyanaz a hajlam viszi az édesanyát, amikor tipegő gyermekének először nyújtja oda kezét. Ez az édesanyai kéz később is és akkor már talán csak szellemileg, de mindannyiszor kinyulik, valahányszor az immár nagy gyermek megbotlik az élet göröngyös útján. Ez a segítségére való ösztön, amely ennek a felbecsülhetetlen anyai érzésnek legelső megnyilatkozása, ott szunnyadozik már a kicsi leány lelkében is, mikor társait az iskolában vergődni, szenvedni látja. Egész lényével sietne segítségükre, de jaj, a régi iskola törvényei nem a természet törvényei s büntetés jár a nyomában annak, amit ő legjobb akaratával, természetének ellenállhatatlan kényszere folytan akart tenni. Az új módszerű iskola ezzel szemben éppen elősegíti és ápolja ezt az ösztönt, csoportokat alakít, melyek együtt dolgoznak s az ügyesebbek támogatják a gyöngébbeket, a kevésbé ügyeseket. Az új módszerű iskola nem fél többé attól, hogy a gyermekek kényelmesebbé válnak azáltal, mert jól tudja, hogy a gyermek csakis akkor vesz segítséget igénybe, ha önmaga erejéből nem képes eredményt elérni. Sőt, a gyermekben megvan a munkás ösztön, dolgozni akar és ha akkor támogatjuk segítséggel, amikor erre nincs szüksége, akkor türelmetlenné lesz, sőt, vissza is utasítja azt. Viszont amikor csakugyan segítségre szorul, az új módszerű iskolában legtöbbször azt nem a tanító, nevelő adja meg neki, hanem felhasználja a jó alkalmat arra, hogy azt az erényt, amelyet eddig csak szóval hangoztattunk, a valóságban is gyakorolhassa; itt a gyermekek egymásnak segítenek. Vigyáznunk kell azonban: az új módszerű iskola nem arra szoktatja a gyermekeket, hogy segítséget várjanak, hanem hogy segítséget *adjanak* s ezzel megint bevezet egyikébe az édesanyai erényeknek, abba a lelki szükségletbe, hogy mindig másnak használjanak s mindig másért óhajtsanak valamit tenni. A kötelességérzés az anya er-

kölcsi lényébe vág bele, a segítségnyújtás érzése pedig az édesanya érzelmi lényét gazdagítja.

A régi iskola bátran nevezhető a tétlenség iskolájának. Mert mi volt benne az érdem: szenvtelen viselkedés, az előtálatl kész ismeretek passzív felvétele. Minél pontosabban adta vissza más gondolatait, sőt szavait a gyermek, annál jobban boldogult. Pedig mennyire más — egészen más! — a jövőendő élete! Ő hozza világra a gyermeket, ő táplálja, gondozza, ruházza, gyógyítja, tanítja, amellet rajta áll a család anyagi jólétének irányítása is. Az ő élete igazi intenzív élet. Cselekszem, tehát vagyok, — mondhatná az édesanya, mert ő különösképen csak annyiban van, amennyire cselekedni tud. Természetesen nem mindig a fizikai cselekvést értjük ezen, hanem minden akciót, amely előreviszi a családot anyagilag, szellemileg, erkölcsileg, azt a milliónyi történet a gyermekek, a család boldogulása érdekében, melynek mind ő az okozója. Az édesanya a családban az expanziós pont: miként a fény a naptól kiárad, úgy árad ki belőle az energia és a szeretet s úgy keringenek körülötte családja tagjai, mint a bolygók, melyek éltető erejüket a naptól nyerik. De honnan vegye ezt az expanziós energiát, mikor az iskolában csak gépszerű felvevő szerkezet volt, amelytől soha semmi ki nem indulhatott? Az új módszerű iskola az, amely érezteti a gyermekkel az élet lüktetését, hogy akarjon tenni, cselekedni, hogy a folytonos cselekvésre való elhivatottság benne revelálódjék. Elindítja benne az élő energia forrását, hogy előbb csörgedezve, majd bőven bugyogva termővé tegye a talajt maga körül. Ezért az új módszerű iskola az iskolai tevékenység középpontjává magát a gyermeket állítja. A gyermek dolgozik, tapasztal, tervez, ítél, beoszt, elintéz, szóval mindazon tevékenységekben résztvesz, melyeket az édesanya végez. És ha az energia nincs kiölve, hanem táplálva, ha az akarat nem huny ki, hanem fellobog, az erő nem bénul meg, hanem felfokozódik, akkor az iskolát elhagyó nő elindulhat bátran az anyaság felé. Mennyivel könnyebben fog járni és mennyivel tovább ér majd!

Mit tesz az új módszerű iskola az értelmi nevelés terén? A magasabb értelemben vett igazi anya az, aki családjának szellemét is (aktív, vagy passzív módon) irányítani tudja, tehát feltétlenül magasabb műveltséggel bír. De vajjon úgy biztosíthatja-e az iskola a magasabb műveltséget, hogy minél több elvont és egyedülálló ismeretet ad neki, vagy úgy, hogy minél tökéletesebb egészszé kerekíti ki a neki adott műveltséget? Az új módszerű iskola mindennél sokkal többet ad. A holt adatok halmazá helyett a gyermekbe plántál, illetőleg éleszti benne a soha ki nem elégíthető szomjúságot a tudás iránt. Ez is olyan hajlam, amely minden parancs és erőszak nélkül is működik az iskola elhagyása után is. Hogyan végzi ezt az új módszerű iskola? Egyik módja az, hogy a természet nagy panorámájában nemesak a dolgok külső megjelenési formáit mutatja be, hanem a rejtelmes erők, a hogyan-ok és miért-ek műhelyébe is belevillantja tekintetét. Mert csak így nyer

értelmet valamely ismeret, ami máskülönben érthetetlen volna. A gyermeknek semmit sem mondanak a kész meghatározások és megállapítások, melyeket a régi iskola nekik betanított. A dolgoknak ez az összefüggése egymással, a körülötte folyó élettel, természettel és önmagával csak fokozza a gyermek szomjuságát, hogy minél több ismeretet és azok egymásra vonatkozását ismerje meg. A másik mód a szomjuság felkeltésében az, hogy az ismeret megszerzésében a gyermeknek adja a nagyobb részt. Szinte a felfedező lázával telik meg azonnal a gyermek, mihelyt érzi, hogy a maga erejéből kell megoldani egy feladatot. Csak ezzel a szomjussággal beoltott lélekkel tudja felfogni igazi hivatását az édesanya, csakis ilyen műveltséggel lehet gyermekének tanítója és csak így lehet családjának megértő közönsége. Mert az édesanya szerepe a családban legtöbbször a közönsége. Látszólag az apa és a gyermek produkálnak mindent, de emögött láthatatlanul mindig az édesanya áll, amikor biztat, bírál és főképen megért. Hány nagy ember köszönheti nekiindulását annak a szeretően megértő tekintetnek, melyet az édesanyja hintett reá! Régi és igaz mondás, hogy a nagy embereknek kiváló édesanyjuk volt.

Az új módszerű iskola tehát a gyermek öntevékenységet állítja be közreműködő tényezőként. Ezzel eléri azt, hogy a gyermek rászokik arra is, hogy az ismeret szerzésében a saját útjain járjon, nem számít idegen segítségre. Ha nehézségei vannak a megoldásban, csak annál jobban nekilendül a küzdelemnek, ha megérezte csak egyszer is az önerejéből való siker örömét. Mindig a saját gondolkozása szerint cselekszik s ezzel szerzi meg azt a tőkét, mely az életben egyik legnagyobb kincse lesz: az *önállóságot*. És mikor kellett több önállóság az emberekben, mint éppen ma, amikor a gazdasági-, politikai- és társadalmi élet labirintusában élünk? Ez az önállóság és határozottság is az anyai erénynek legkivánatosabbja, mert a gyermek az édesanyjában az állandó biztonságot keresi, amelyet pedig csak az önállóság és határozottság adhat meg. Hány gyermek lett áldozata annak, hogy az édesanyjában nem talált biztos támaszt, hogy az anyja az elhátározó pillanatokban nem tudott biztosan, gyorsan és önállóan cselekedni! Az iskolának kell tehát a leendő anyát egyéniségének érvényesítésébe, az önállóságba bevezetni. A saját személyének alárendelése, más részről annak érvényesítése két olyan tulajdonság, mely a logikával össze nem fér ugyan, de vannak az életben olyan csodálatos tünemények, melyeket logikával lemérni, megmagyarázni sohasem lehet, mégis megvannak s megközelítésük inkább érzéssel, a szeretettel történhetik legjobban.

Az új magyar jövőző előkészítését az édesanyák fogják elvégezni, de ehhez elsősorban önfeláldozó, művelt és határozott édesanyákra van szükség.

V A N !

— 1920 esztendő. —

*Van még: ki emelt fővel —
Büszkén, mint sas, a Napba néz?!
Van még: ki áll, mint sziklaorma,
Hasztalan süvölt reá a rész!?*...

*Van még: kinek szerelmét —
Hazám! — keserved tölti bel?!
Van még: kinek szívében
Az Ég a poklot győzi le!?*

*V a n n a k: anyák, leányok,
Kik vértanuként küzdenek:
Hazám! Teérted! S mi szívében
A „Magyar Hölgyek“ őrzének:
Ne sirj, Hazám, Te áldott!
Ne félj te Róma! Domb! Hegyek! — —
Virágos rétek éke, bája... Ne sirj!
Égbe hat a Nő imája...
S honát ha nő szívébe zárja:
Hiába dul a fergeget; —
Szétszakadnak a fellegek...
S kisüt a Nap a Hármashegy felett!...*

(A legszomorúbb nemzeti fájdalom idején: 1920 februárban írta, — amikor „Meghúzták a vészharangot Magyarország sorsán...”

Jártas Róza.)

Mohácsi csata

Történelmi tanítás

A történelem e részegységének feldolgozását ma is szomorú aktualitása teszi szükségessé. Minden nemzet történetében a hanyatlás legbiztosabb megnyilvánulását az akarathiány és az elhatározási erő csökkenése mutatja. Látni a veszedelmet, de annak elhárítására mit sem tenni, avagy félrendszabályokkal kísérletezni, melyeket senki sem követ: ez volt a mohácsi csatavesztés szomorú előzménye, s több-kevesebb mértékben a trianoni országromlásé is. A török veszedelem fenyegető közelsége megremegtette ugyan a lelkeket, s egy-egy komorabb hír hatása alatt valóságos cselekvési láz váltotta fel a közönyös tétlenség állapotát, de a komoly elhatározás a kedvezőbb hírekre azonnal megszűnt, hogy újból helyet adjon a féktelen és szenvedélyes pártharcoknak. Mindez ráillett Mohácsra, de Trianonra is... Akkor a fő- és köznemesség (most a liberális téveszméktől félrevezetett elmék és a nyomorba taszítottak tömege) lelkén szinte kor-

látlanul uralkodott a gyűlölködés szelleme, amely erősebb volt, mint a haza szeretete és az annak jövő sorsa fölötti aggodalom.

VÁZLAT.

I. Előkészítés.

1. Kapcsoló ismétlés. Magyarország Mátyás király halála után. A királyi hatalom gyengülése, a rendiség erősödése. A fekete sereg sorsa. Az 1505. évi rákosi végzés. A parasztlázadás és az 1514. évi törvények. A Jagellók Habsburg irányja. A rendiség és a pártok bomlása: a fő- és köznemesek harca. Vetélkedés a trónért és hatalomért. A hitujítás. A török hódító politikája.

2. Érdeklődéskeltés. Vizkelety Béla: A mohácsi elesettek temetése című képének szemléltetése.

3. Célkitűzés. Hogyan történt a mohácsi csatavesztés?

II. Tárgyalás.

1. Közállapotok a nagy csata előtt.

2. A seregek gyülekezése és felvonulása. (Táblai vázlat.)

3. A csataér. (Térképszemléltetés.)

4. A szembenálló hadak összehasonlítása. (Táblai rajz.)

5. A mohácsi csata (1526 augusztus 29.)

6. A király halála.

7. A csatavesztés következményei. (A nagy temetés szemléltetése.)

8. A mohácsi csatavesztés tanulságai. (Aktualitás megállapítása.)

III. Begyakorlás.

1. Összefoglalás. Mik voltak a mohácsi csatavesztés belső és külső előidézői?

2. Utalás a trianoni országcsontításra.

3. „Megbűnhődte már e nép a multat s jövődöt!”

TANÍTÁS.

I. Előkészítés.

1. Kapcsoló ismétlés. Belső tényezők. Magyarország Mátyás király halála után. Trónkövetelők: III. Frigyes fia, Miksa német király (az 1462. évi szerződés); János Albert lengyel herceg (V. László unokaöccse); Zápolyai István (Bécs kormányzója), Corvin János. A sárbogárdi csata, Corvin János veresége. A Szent Korona a rendek kezébe kerül. Ulászló királlyá választása. (A Habsburg érdekek ellen választanak Jagellót.) II. Ulászló küzdelme a trónkövetelőkkel, lemond Mátyás hódításairól, csalódás a Jagelló-ház hatalmában. Harc a fő- és köznemesek, nemesek és jobbágyok, főpapok és városok, a királyi udvar kegyeltjei és a szabadságát félő vidéki magyar nemesség között. A központi hatalom gyengülése: a rendek erősödése. Az 1495. és 1498. évi országgyűlések. (Adót ezentúl csak az országgyűlés szavazhat meg = alkotmánybiztosíték!) A fekete sereget Kinizsi Pál szétveri Halasnál. Az or-

szág déli határainak védelmére nem gondol senki. Ulászló tehetetlen s békét köt a törökkel (1503, 1510.) Az 1505. évi rákosi országgyűlés. Rákosi végzés = a nemzet idegen királyt többé nem választ. A parasztlázadás, az 1514. évi törvények (megszűnik a jobbágy szabadköltözési joga = örökös földhözkööttség!) Verbőczy Hármaskönyve. (Összetartotta a politikai nemzetet — a nemességet —, de kettészakította a magyar népet.) A Jagellók Habsburg iránya (védekezés a rendi törekvések tulkapásai ellen.) Ulászló leánya, Anna, Miksa unokájához. Ferdinándhoz megy nőül.) II. Lajos uralma, rossz neveltetése (Brandenburgi György.) A 10 éves királyt nagykorúnak nyilvánítják. A rendiség és pártok bomlása. Az országgyűlések hiábavaló időtöltése, a bajokon nem segítenek. Gazdasági leromlás: adót senki sem fizet, más része elkalodlik, pénzrontás, álláshalmozás (Bakócz Tamás kezén 26 méltóság), a bányák bérbeadása (a Fuggerek rablógazdálkodása. Szerencsés Imre pénzügyi műveletei.) Az akotmányos élet lejtőre jut, az országgyűlések féktelen pártharcokká lettek, az egyes pártok külön-külön gyűléseznek: adót egy akarattal senki sem fizet. A köznemesség elszegényedése ellenére is politikai hatalomra tör, a főnemesség a közérdek helyett egyedül a saját érdekeivel törődik s a közvagyonból igyekezett saját vagyonát növelni. A bitujítás megbontja a nemzet lelki egységét.

Külső tényezők. A Habsburgok világhatalma. (Burgundia, Spanyolország, Nápoly, Szicília, Szardínia, az amerikai gyarmatok, Németalföld, az osztrák örökös tartományok és Dél-Németország családi birtokuk.) Császári korona 1519. Az európai egyensúly a Habsburgok javára billent. I. Ferenc francia király szövetsége a törökkel, a Habsburgok hatalma ellen (Cognaci-liga). A Habsburg-világuralom megdöntésére vezető út hazánkon vitt keresztül. A török uralom északi terjeszkedése. II. Szulejmán trónralépése (1520—1564). Nándorfehérvár és Sabác elfoglalása után (1521), az ország két utolsó déli végvára a török kezén. A szultán kérélmé békés átvonulásra Szlavónián és Horvátországon. A kérélm visszautasítása. A szultán hazánk ellen indul.

2. Érdeklődéskeltés. Vizkelety Béla: A mohácsi elcsesettek temetése című képeinek szemléltetése. Kít látunk a képen? Mit tart kezében? Éjtszaka van, egy fáklyás férfi előtt pap áll, kezét áldóan tartja egy halott fölött. Balról egy magyar nő áll szomorúan, szinte kétségbeesve. Köröskörül holtak fekszenek. Egy harcos a magyar zászlót borítja rá egyik halottra. Mi történhetett itten? Mit ábrázolhat ez a kép? Csak csata után lehet ilyent látni. Ki lehetett a győző, ki a vesztes? Olvassuk el a kép címét! Hol történt ez a csata? (Kanizsai Dorottya.)

3. Célkitűzés. Beszéljünk ma arról, hogyan történt a mohácsi csatavesztés?

II. Tárgyalás.

1. Közállapotok a nagy csata előtt.

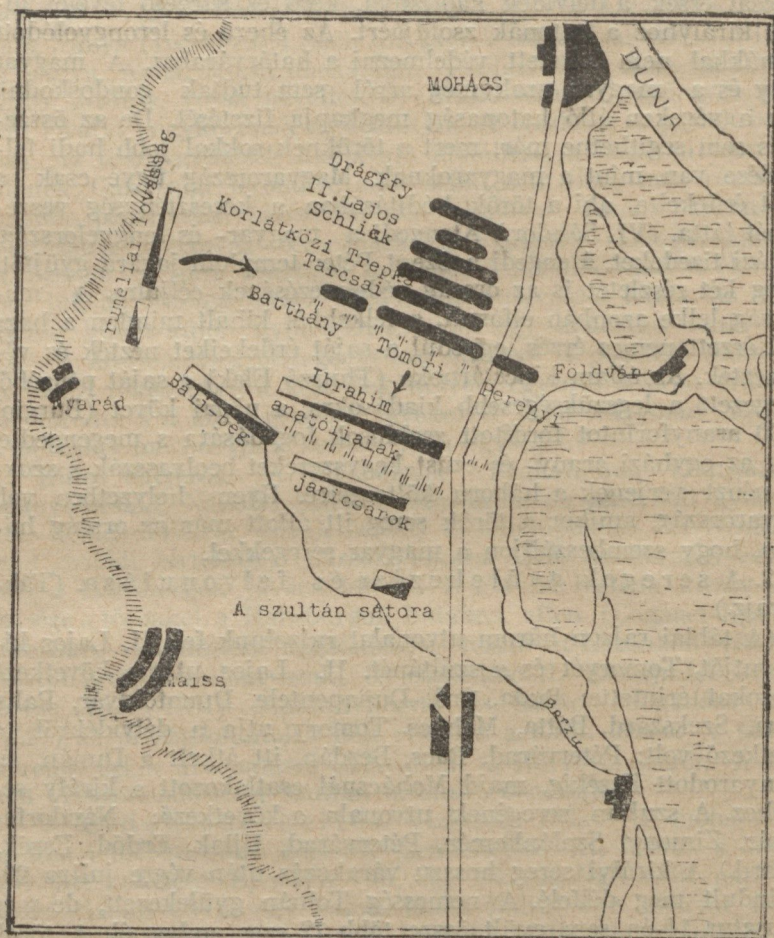
A veszedelmet csak áldozatra kész, önzetlen hazaszeretettel

lehetett volna elhárítani. Verbőczy, az új nádor, nem tudott segíteni a megromlott állapotokon. A pártok eszköze volt, s nem vezetője. A köznemesség néhány hónap múlva elhagyja, úgyhogy Verbőczy lemond méltóságáról. Helyére ismét Báthory Istvánt választották az ország nádorává, vele együtt a főnemesi párt került az ország élére, minden maradt a régiiben. Hírek a szultán (II. Szulejmán) hadjáratra való készülődéséről. A vitéz Tomory Pál kalocsai érsek, a délvidék kapitánya, kérő és sürgető levelet intéz a királyhoz a katonák zsoldjáért. Az éhező és lerongyolódott katonákkal nem lehetett védelmezni a határvárakat. A magyar király és a magyar urak még arról sem tudtak gondoskodni, hogy a végeken álló katonaság megkapja fizetését. De az összetartás sem segíthetne már, mert a töröknek sokkal jobb hadi felszerelése van, mint a magyaroknak. Magyarország ügye csak a pápát érdekelte, aki a török hóditásában a kereszténység veszedelmét látta. (VI. Sándor.) Átengedi a magyar- és lengyelországi egyházi tizedeket, átengedi a Szent Péter templom javára gyűjtött összeg két részletét is az ország védelmezésének céljaira. A magyarság lelke azonban elfásult, a lelkekből kihalt minden a hazáért érzett nemes érzés, egyedül a saját érdekeiket nézték és védelmezték. Az állam kincstárnoka (Thurzó Elek) a saját pénzéből előlegezett a legszükségesebb kiadásokra, a pápai követ (Burgio) 25.000 aranyforintot fordított zsoldosok fogadására s megengedte, hogy az egyházi arany- és ezüst-kegyszereket beolvasszák s azokból pénzt verjenek a háború költségeire. Ilyen helyzetben volt Magyarország, amikor a török sereg itt állott már az ország határán, hogy szembeszálljon a magyar seregekkel.

2. A seregek gyülekezése és felvonulása. (Táblai rajz.)

(A táblai rajzon három utvonalat rajzolunk fel: II. Lajos király útját, Tomoryét és a szultánét. II. Lajos útja a következő városokat érintette: Buda, Erd, Dunapentele, Dunaföldvár, Paks, Tolna, Szekszárd, Batta, Mohács. Tomory útja a délvidékről a következő volt: Pétervárad, Bács, Bezdán, itt átkelt a Dunán és lekanyarodott Eszékig, majd Mohácsnál csatlakozott a király seregéhez. A szultán seregének utvonala a következő: Nándorfehérvár, Zimony, Szalánkemen, Pétervárad, Ujlak, Erdőd, Eszék, Udvard.) A királyi sereg hosszú várakozás után végre július 20-án indult meg délfelé. A nemesség Tolnán gyülekezett, de még augusztus 14-én sem gyűlt össze több 12 ezer embernél. A török ekkor megkezdte előnyomulását, augusztus 14-én már Eszék előtt állott, majd 25-én átkelt hadával a Dráván. A magyar seregben ezalatt a fővezérlet kérdésén vitatkoztak. Senki sem merte vállalni a fővezérséget, mivel nem akadt a magyarok között, aki ilyen nagy feladatra vállalkozni mert volna. Végül is a szabadkozó Tomorynak kellett azt elvállalnia, aki mellé Zápolyai Györgyöt nevezte ki a király abban bizva, hogy annak bátyja, Zápolyai János erdélyi vajda idejekorán megérkezik az erdélyi sereg-

gel, amely mintegy 40 ezer főből állott. A nagy zürzavarban, ami a magyar táborban volt, szinte egészen megfeledeztek a vajdát értesíteni a gyors felvonulásról, úgy, hogy amikor az ütközet megtörtént, Zápolyai János nagy és jól felszerelt seregével Szeged alatt táborozott és várta az utasításokat. Az urak még a haditervben sem tudtak egymással megegyezni. Egyrésztük a visszavonulást ajánlotta, más részük pedig az azonnali támadást.

3. A csatatér. (Térképszemléltetés.) A táblára most felvázoljuk (de lehet az idő megtakarítása céljából már előbb is felvázolni s addig letakarva hagyni) a mohácsi csata lefolyását ábrázoló rajzot.

Mit láttok a rajzon? Megbeszélés. Az egyes csapatokat most csak úgy nevezzük meg, hogy magyarok vagy törökök. Jól megbeszéljük a földrajzi adottságokat is: a Duna süppedékes, ingo-

ványos környéke, nyugatról a dombok, e kettő között állott fel egymással szemben a két csapat.

4. A szembenálló hadak összehasonlítása. A magyar sereg közvetlenül az ütközet előtt végre 25.000 főre szaporodott. A török seregben mintegy 80.000 sorkatonaság (kitűnő janicsár!) és kb. 40—50 ezernyi martalóc-csapat volt. Nagy különbség volt a felszerelésben is, de a harci elszántságban is. A török katona vallási parancsra (fanatizmus) harcolt, míg a magyarok közül nem sietett mindenki a király zászlója alá, bár aki megjelent, az mindenben méltó volt a hagyományos magyar vitézséghez. A török szultán korának legkiválóbb hadvezére volt, ezzel szemben a magyar seregben nem akadt jó hadvezéri tehetség, maga a király pedig még fiatal és tapasztalatlan volt e szempontból. Azonban a magyar vitézség sokszor csodát tett már... Ki tudja, hátha megfordítják a hadiszerencsét...?

5. A mohácsi csata. (1526 augusztus 29.)

Az ütközet 1526 augusztus 29-én, szerdán folyt le. A magyar sereg Mohácstól délre, (mindent a rajzon mutatunk) Földvár és Maiss-tól északra állott csatasorba és várta, hogy a Baranyáról induló török sereggel megütközzön. Az első hadrend jobbszárnyán Batthyány Ferenc bán, a balon Perényi Péter parancsolt. A második hadrend öt, egymás mögött álló vonalból állott. A negyedik sor közepén állott a király, akinek sápadt orcájára utoljára ereszkedett le a sisakrostély. Tomory azt gondolta, hogy a Földvár fölötti magaslatokról leereszkedő ruméliai hadtestet megverheti, **mielőtt még az anatóliai sereg és a szultán zsoldosai, a janicsárok beleszóllhatnának a küzdelembe.** Hogy ez a számítás nem vált valóra, az lett a katasztrófa oka.

A törökök nem akartak még e napon megütközni s éppen táborra készültek verni, amikor Tomory első hadrendje rátámadt és a török első sorait szétverte. Tomory fellelkesülve az első sikerén, hátra küldte Báthory Andrást a királyhoz, hogy a második hadrend is induljon meg a támadásra. Mire azonban ez megtörténhetett volna, Batthyány szárnyán a magyarok egyrésze nekiesett a zsákmányolásnak, másrésze pedig annyira előrement, hogy a török ágyuk előtt találta magát. Ezek sorüzei ugyan nem sok kárt tettek közöttük, de rettenetes zavart keltettek a magyarok soraiiban. Ugyanekkor rontott a magyar hadakra az egész megkezdülő ruméliai lovasság, melyet Tomory távolabb gondolt. Batthyányi áttört ugyan Ibrahim nagyvezér ruméliai lovasságán, de aztán hátrálni kényszerült. Ugyanigy járt Perényi és Behram, az anatóliai lovasság fővezére előtt. A második hadrend mégis előrenyomult és a török ágyuk és a janicsárok előtt törpant meg. Egyszerre felborult minden rend. Ember-ember hátán igyekezett menekülni s hiábavaló volt a fővezérnek minden igyekezete, hogy a fejükvesztett harcosokat visszatérítse a harcvonalba. A lovasság elmenekült, de a közepén lévő gyalogság egy szálig elpusztult hősi küzdelem után. Az üldözést a török csapatok végezték

el teljes eredménnyel. A magyar seregből mintegy 15.000 ember maradt a csatatéren, köztük 10 ezer gyalogos. A tüzérség egy szálig odavesztett. Ottvesztett 5 ezer szekér. 15 ezer hámosló, 200 naszád. A visszavonulás már vezér nélkül történt: ki-ki ment a saját ösztöne után, legtöbbször a biztos halálba. Az élve maradt 10 ezer ember szétfutott északnak, köztük a vitézül harcoló és megsebesült Lajos királyt is ott vitték kamarásai, hogy megmentse életét, amire most olyan nagy szükség volt.

6. A király halála. A sors azonban mást rendelt. Ahogy a király kísérei kiszakították magukat a törökök közül, nem mertek egyenesen a budai uton haladni, mivel tartani lehetett attól, hogy a törökkel találkoznak, hanem levitték a királyt a Duna árterébe s ott, a Csele-patak akkori torkolatánál a király és a magyar kamarás, Aczél István, az ingoványba süppedtek. Csak az elől lovagló kamarás menekült meg a haláltól s vitte meg a szomoru hírt Budára, hogy a király, Tomory érsek, Zápolyai György, Szalkai primás és 5 püspök, az ország sok zászlós ura, köztük Drágfi János országbíró és a magyar nemzet színe-virága, 15 ezer bátor, vitéz magyar maradt ott Mohács szomoru csatatéren...

Igy bukott el Magyarország Mohács mezején, fiainak pártoskodása miatt és az európai kereszténység védelmezésében.

7. A csatavesztés következményei. (A nagy temetés szemléltetése.)

A mohácsi csata elesett hőseit egy magyar nagyasszony, Kanizsay Dorottya temettette el közös sírban embereivel... Ezt ábrázolja ez a kép....

Mi történt a csatavesztés után? A szultán hadaival bevonult az ország fővárosába, Budára, azt kirabolva tíz nap múlva gazdag zsákmánnyal kivonult az országból. De Magyarországot már nem menthette meg senki a biztos pusztulástól. A fej nélkül maradt országban felbomlott a rend, s kiki csak magára gondolva várta azt, mi következik... És valóban, ránk köszöntött csakhamar a másfélszázados török uralom éjtszakája...

8. A mohácsi csatavesztés tanulságai. (Megbeszélés alapján.) Nem volt katonaság az országban, amely megvédelmezte volna azt. Pártoskodás. Polgárháborúk. A jobbagyság földhözköltése, mire az elvesztette minden kedvét a közügyek iránt. Az egyenetlenkedés, a vetélkedés, a vallási megoszlás, Magyarország magára vállalta Európa védelmét anélkül, hogy ereje lett volna felfogni az ütést, amit Európának szántak. Európa halála = Trianon!

Mit tanulhatunk ebből? (Megbeszélés.)

III. Begyakorlás.

1. Összefoglalás. Mik voltak a mohácsi csatavesztés belső és külső előidézői? (Megbeszélés, az előkészítés sorrendjében.)

2. Utalás a trianói országcsonkításra. Trianont nagyrészen azok a népek mérték reánk, akiket 400 évvel ezelőtt

beengedtünk, de fejünkre idéztük mi magunk is, mert amikor a haza érdeke lett volna a fontos, nagyon sokan csak a maguk érdekeit nézték és védték. Pártoskodtunk, amikor összefogásra kellett volna törekedni minden magyarnak. A széthuzás, az egyenetlenkedés ássa meg sirját a nemzeteknek, az összetartás, az egyet akarás mindig nagygyá, hatalmassá teszi a nemzetet.

3. „Megbűnhődte már e nép a multat s jövődőt“.

Vétettünk, megbűnhőntünk érte. Csüggednünk azért mégsem szabad. Végigvert már rajtunk a tatárcsorda is, viselnünk kellett a százötvenéves török uralmat is, mégis újra nagy és erős nemzet tudott lenni a magyar nép. Talán éppen akkor tud, ez a mi fajtánk igazán nagy tud lenni, amikor szenved, amikor letiporva, megcsönkítva tengeti életét, mert ilyenkor egymásra talál gazdag és szegény, a szenvedő nemzet minden fia-lánya, s összefogva, egyet akarva mindannyiszor fel tudott kelni a porból, ahová lesujtották, mindig újra nagy és hatalmas tudott lenni, mert valami mindig lelket öntött bele, talpra tudta állítani: a magyar földnek mélységes és eltéphetetlen szeretete.

Énekeljük el, gyerekek, a magyar imádságot, a Himnusz-t.

(V. L.)

Anyák napja

Édesanyák

Ünnep készül, amelyet nem előznek meg nagyszabású előkészületek, próbák. Ünnep, amely olyan titokban érik megvalósulássá, mint a bimbónak virágba pattanása, mint a rügynak virággá bomlása. Ünnep készül, aminek tiszta, szelid oltártüzeiben csillagok fénye ragyog és orgonájában égi harsonák zengedeznek: az *Anyák napja*.

Olyan egyszerűen hangzik. Az anyák napja! Azok napja, akiknek életünket köszönhetjük, akiknek örökdő gondja első típusunktól végigkiséri lépéseinket, a sirig el nem hagy s még az égből is áldást sugároz le ránk. Az egyetlen egy igazi szeretet a világon, amibe az önzésnek egyetlenegy parányi porszeme sem vegyül. Csupa fény és csupa tisztaság, csupa jószág és csupa szépség: az Anya. Belefér-e az emberi szívbe ennyi hála, amennyit ez az isteni főnség megérdemel?

Szenteljünk egy napot az esztendőből az Anya glóriájának! Egy napot, amelyiken túlradó szívünk kicsorduljon a hálától, a szeretettől, a csodálattól és a hódolat forró himnuszába szakadjon előtte a „szent, magasztos, élő szeretet, a világ fölött lohogó“ tiszta örök láng, az Anya előtt!

Örömnép ez, amelyen oltárra emeljük a női ideált, a szeretet, a szenvedés, a magafeláldozás eszményi megszemélyesítő-

jét. Ez az ünnep figyelmezteti az embereket arra, hogy anyának lenni: a legnagyobb méltóság, amellyel semmi sem versenyezhet. Az egyéni érvényesülés, vagy a pénz-szerzés izgalmas hajszája nem pótolhatja azt a bűvös világot, mely az édesanya fogalma, élete, nagy jótéteménye körül ragyog. Egy nap visszaköveteli a nagy és embertelen emberi forgatagból a pihenés, a vigasztalódás és kárpótlás, a megnyugvás, a hála és a fölemelkedés imádságos vasárnapjának az anyaság szent kultuszát és kényszeríti a társadalmat, hogy tiltakozzék a nőkultusz ama frivol, sőt szégyenletes és magára a nőre nézve is megszégyenítő formája ellen, mely a nő értékét csak teste szépségében keresi és találja meg s lelki életének magasztos szépségeit cinikusan elhanyagolja, sőt észre sem veszi, vagy nem is akarja látni. Persze, a romlott kornak kényelmetlen látvány a női fenség: eszébe jut a saját hitványsága.

Az Anyák napja: ünnep; vezeklés a belső élet csöndes mártírja, az igazi, a halhatatlan és nagyszerű női ideál: az Anya előtt. Megállítja s nemcsak gondolkozásra, nemcsak lelkiismereti számadásra készíti az árral rohanó embert, de könnyekre fakasztja annak érzése, hogy az ifjuság és szépség rózsáit voltaképpen mi téptük le az édesanyánk halovány orcájáról. És az anya maga is fölmagasztosul ebben az ünnepben; érzi nagyszerű hivatásának jelentőségét, érzi a feje körül isteni méltóságának sugárzó glórioláját, mely előtt önkénytelenül is leborul a férj is, a gyermek is, és a közös szent ünnepből új, tiszta vágyak sóvárgásával, megfrissült erővel kerül ki: a család egységesül. Tehát az anyák napja nemcsak ünnep, de családot és nemzetet össze- és fönntartó nagy erkölcsi erő is.

Az Anyaság a legnagyobb tiszteletre, a legföltétlenebb elismerésre érdemes. A lélek mélyéig hat gyöngédsége, finomsága, kedvessége a gondolatnak, hogy egyetlenegy napon a gyermek halmozza el jóságával és figyelme ssége, szeretete és hálája ezer jelével az örök és fáradhatatlan, a soha nem szünő és soha nem lankadó fönséges gondot: az édesanyai szívet és annak kimeríthetetlen szeretetét.

Az anya az év, az évek minden napján ad gyermekének; mindenét odaadja. Ezen a napon a gyermek ad az anyának. Csak egy virágszálat, csak egy kézesókot, vagy egy akaratlanul ki-csorduló könnyecseppet. De ebben a világ minden kincse benne van: minden, amire az édes vágyakozott, amiért magát fölál-do-zta, amire büszke s ami boldoggá teszi: a gyermek hálája, az Isten legbecesebb ajándéka és jutalma.

Félre ezen a napon minden hamis ékszerrel; a gyöngy a király! Az igazgyöngy! Az Édesanya, aki meghódította saját gyermekét. S a gyermek, aki a legnagyobb és legszentebb hatalomnak hódol: az *Édesanyának*.

Anyám háza

Ez a város, ez az utca
Nekem olyan ismerős,
Érezem, ha régigjárom,
Hogy az emlék mily erős....
Ebben van a kis fehér ház
Annyi nagyobb, szebb között...
Aldd meg Uram ezt a házat,
Aldd meg ezt a küszöböt!

Láttam Őt a szegénységben
Amelyre büszke vagyok, —
Láttam Őt a boldogságban
— Most is lelkemen ragyog —
Láttam Őt balsorsban, gyászban,
Anyám könnyező szemén,
Óh az áldó, sujtó Istent
Sokat, sokszor láttam én.

Gyermek voltam, kicsi gyermek:
Mi az élet? nem tudám;
Ott repült a kicsi házban
Egyik nap a más után.
Mindenik nap meg volt áldva
S uj örömbé öltözött —
Aldd meg Uram azt a házat,
Aldd meg azt a küszöböt!

És abban a kicsiny házban
Megtanultam: hogy a föld
Csalfa, hazug, bura-fényre
Egyaránt álarcot ölt,
Hogy valóság, szilárd támasz
Egy van csak a föld fölött...
Te, óh Uram... áldd meg, kérlek,
Azt a házat, küszöböt...

Volt a háznak udvarában
Egy piciny, parányi kert;
Mint virága, úgy nyílt lelkem,
Napról-napra, fényre kelt,
S mint a rózsák nyílt kelyhébe
Harmat — szállt belé a hit...
Aldd meg Uram azt a kertet,
Aldd meg pici bokrait....

Ott tanultam, hogy az Isten
Hogyha Őt hiszed, megáld,
Meggyógyít az égi kézzel...
Mely imént sujtón talált...
Engem is sujtott keményen,
De megáldott azután,
Meg ezerszer... vagy nem él-e
A kis házban jó anyám?

Abban munkált gondos kézzel
Gyomot irtva jó anyám,
Anyakéz a gyermekszívből
S kertben gyomot nem hagy ám!
Azért hittem én s reméltem
Ottan mindenek fölött...
— Aldd meg Uram azt a házat,
Aldd meg azt a küszöböt!

S ha családom kis körében
Végig nézek multamon,
Melyen ahány istenáldás,
Ugyanannyi könny vagyton,
Fölmerül a kis ház képe
Gyermekálmaim között —
Aldd meg Isten azt a házat,
Aldd meg azt a küszöböt!

S akit sokan megtagadnak,
Balgák, vakok — láttam én
Ott abban a kicsi házban,
A jó Istent!... Könnyedén
Ne nevesse e nagy szóra
Senki! úgy van, láttam őt!
Őtet, kinek keze áldja
Azt a házat, küszöböt.

Tartsd meg, hiszen elfeledtek
Engem ott már, csak e ház,
Meg az istenáldott lélek,
Aki abban ott tanyáz,
Az anyámnak szíve őriz,
De az énnekem elég,
Aldd meg Uram, áldd meg őtet,
Aldd meg az Anya szívét...

Tán még egyszer visszatérek
 Bura, jóra? nem tudom...
 Végig megyek új- meg újra
 A jól ismert utakon,
 Hogy azt kérjem, ha megroskad
 Térdem a küszöb fölött:
 Aldd meg Uram ezt a házat!
 Aldd meg ezt a küszöböt!

Váradí Antal.

SZAVALÓ-KAR

Az anyasziv

Irta: Nagy Méda

Ezt a szavaló-kart úgy állítjuk össze, hogy a magasabb hangú leányokból válogatjuk ki az *I. kart*, a mélyebb hangúakból a *II. kart*, a magasabb hangú fiukból a *III. kart* és a mélyebb hangú fiukból a *IV. kart*. Ezenkívül kiválasztunk az *I. karból* egy szót (lehetőleg *csengő* hangú leány legyen), a *II. karból* is egyet, a *III. karból* háromat (jelzésük: *III. Szóló*, *III₁/III/2*), végül a *IV. karból* kettőt (jelzésük: *IV/1* és *IV/2*). A szavaló-kar felállítása úgy történik, hogy a vezető a karral *szemben* áll, az ő *bal* karja *felül* áll szélén az *I. kar*, tőle jobbra a *III.*, ettől jobbra (a vezető jobb karja *felül*) a *III.* és a jobb legelső helyen a *IV/1* kar. (A csillagok szünetet jelentenek, annyi másodpercnyit, ahány * van.)

A szavaló-kar kezdetén a *III. kar Szóló*-ja mondja be a költemény címét és íróját. (A kar-ok nincsenek megjelölve, csak a Szólók. A hangsúlyos szavak *cursiv* vannak nyomtatva.)

(Fájón, szomorún.)

III.	Mindenütt munka,* gond!***
IV.	Gond* és munka!***
III. + IV.	(ff, majd lehalkul) Kevés a kenyér!*** A kenyér
kevés***
III. Szóló:	Az arcokon ránc* és szenvedés***
III. + IV.	Az arcokon ránc* és szenvedés***
IV. Szóló:	A szemekben félelem* és rettegés* a holnapért,***
III.	A holnapért***
IV.	A holnapért!***
I. + II. + III. + IV.	A holnapért!***

(Szünet.)

* * *

(Frissen.)

De ott *kint* a *május* dalol!***A *május* dalol***A fák zöld selyemruhát *kérték* a tavasztól***A virágok a *napfényt* bontották hétfelé***És szirmukra *hél szint* festett a szivárvány***Szirmukra *hél szint* festett a szivárvány***A *rózsa* szólt:*Én *piros* leszek!**Én *kék*!**Sárga*,**rózsaszín*,**narancs*,**lila*,**fehér*!*Ott *kint minden* ragyog, miként a *tiszta ég*!***Miként a *tiszta ég*!****Miként a *tiszta ég*!*****Lepke*,**szitakötő*,**csiga**és *apró bogár*,*Minden *él*,** *léleklük*! ***Örül*,***ujjong*! ***repül*:**

(Szünet.)

* * *

(Fokozatosan erősebb.)

A *tavasz* elől a *téli némaság*?*Sietve menekül*,***Az ember szeme *miért* könnyes?***A gyermek szája *miért* vonaglik* *sírva*,***Tépetten*?****Föl* a *szivekkel*!****Hiszen *ragyog* a föld!***Hiszen *ragyog* az ég!*****Föl* a *szivekkel*!****A föld *ragyog** és *tündöklök* az ég!****Föl* a *szivekkel*!****Még *nem* halt meg,**Még *mienk* a *remény*! **A *remény*!***A *remény*!*****Hol* a *forrása*?**Hol* ápolják *életre*,* ha már *mindent* befontA *kétségbeesés*?***

I. + II. Az anyaszívben él!***
 III. + IV. Az anyaszívben él!
 I. + II. A remény,*
 I. + II. + III. a remény,**
 I. + II. + III. + IV. a remény!***
 (Egyre halkul.)
 (Szünet.)

* * *

I. Szóló: A bölcsődal hallan zümmögi:*
 (halkan, dudolva)
 I. + II. Aludj,* aludj** csak gyermekem***
 I. Szóló: Majd ha nagy leszel,* kicsi virágbimbó* gyerek,**
 I. akkor már jobb* lesz* a* világ!**
 II. Szóló: A zord tél meleg,**
 II. És a nyár gyümölcse mind a tied!***
 II. Szóló: Majd* ha nagy* leszel***
 I. Szóló: Aludj,*** aludj*** csak gyermekem***
 I. + II. Majd ha nagy leszel***
 III. + IV. Majd ha nagy leszel***
 I. Szóló: Aludj,* aludj*** csak* gyermekem.***
 (Szünet.)

* * *

I. Szóló: Az iskolába készülő
 I. csüggedt* kis szivbe*
 II. Szóló: Ki önt reményt?****
 III. Szóló: Anya,* anyácskám*** ugy-e így mondtad egykor:***
 I. Szóló: Tanulj fiam!***
 II. Szóló: A tudás hatalom!***
 II. A tudás hatalom***
 III. Hatalom a tudás.***
 I. + II. + III. + IV. A tudás hatalom!*****
 I. Szóló: Ha nagy leszel,*
 II. Szóló: tiéd a világ!**
 III. A világ tiéd!***
 IV. Ha nagy leszel!****
 I. + II. + III. + IV. Ha nagy leszel!***
 I. Szóló: Ki mondja a fiatal szíveknek,*
 II. Szóló: Ha nem találnok munkára tért?**
 III/1 Ha munka nincs***
 IV. Ha munka nincs***
 I. + II. + III. + IV. Ha nincs kenyér***
 III/1 Jaj! Az élet mostoha****
 III/2 Anyám,* miért is élek?***
 III/1 A két karom erős***
 III/2 és munkámra* szükség nincsen?****
 I. Szóló: Bizzál fiam!**

I. *Velünk az Isten!****
 I. + II. *Az Isten velünk!*****
 I. Szóló: *Anyád megossza terhedet,****
 II. Szóló: *nézd,* tied az otthon***
 I. *És anyád do'gos keze****
 III. *Bizzál fiam!****
 III. + IV. *Az Isten megsegít!****

(Szünet.)

* * *

(Egyre lelkesebben!)

I. Szóló: *Amíg az anyaszívek virrasztanak***
 II. Szóló: *a gyermek nem lesz hontalan!****
 I. + II. *Hontalan nem lesz soha!*****
 I. + II. + III. + IV. *Amíg az anyaszívek virrasztanak!****
 I. Szóló: *Az anya* mindig hisz* a jobb jövőben!****
 I. *miként az édes anyaföld**
 I. + II. *hiszi a tavaszt!*****
 I. + II. + III. + IV. *Az anya mindig hisz* a jobb jövőben!****
 II. Szóló: *Az anya mindig remél!****
 III. Szóló: *Reméli gyermeke sorsát ivelőnek,***
 III/1 *miként a nap,**
 III/2 *fényesnek,**
 IV/1 *sugarasnak!****
 I. + II. + III. + IV. *Az anya mindig remél!****

(Szünet.)

* * *

I. Szóló: *Az anya mindig szeret!****
 I. *Megtörtén,**
 II. *megalázva,**
 III/1 *tépetten,**
 III/2 *kifosztva,**
 IV/1 *eldobva,**
 IV/2 *elhagyottan.****
 I. + II. + III. + IV. *Az anya* mindig szeret!****
 I. Szóló: *Miként a szív,**
 II. Szóló: *amíg él.***
 III. *dobog!****
 I. + II. *Miként a szív,* amíg él:** dobog!****
 III. + IV. *Az anya mindig szeret!****

(Szünet.)

* * *

I. Szóló: *Hirdeti,** ahol örök a hó,***
 II. Szóló: *Főnt messze,* északon****
 III/1 *Ahol tüzes a napsugár,**
 IV/1 *Távo!,** a déli részekén****
 I. Szóló: *Gazdag szobában,***
 IV/1 *és szegény küszöbén*****

- I. Szóló: Gyermekem,** ne csüggedj!**
 II. Szóló: Higyj!**
 III/I Remélj!**
 III. Szeress!**
 I.+II.+III.+IV. Gyermekem* ne csüggedj!****
 I.+II. Higyj!***
 III.+IV. Remélj!***
 I.+II.+III.+IV. Szeress!***
 I. Szóló: Akkor** tiéd a jövő!****
 I.+II.+III.+IV. AKKOR** TIED* A JÖVŐ!****
 I. Szóló: A jobb jövő!*****
 III.+IV. Ugy legyen!**
 I.+II.+III.+IV. LEGYEN UGY!***
 I. Szóló: Én hiszem!**
 I.+II.+III.+IV. MI HISSZÜK!***
 I. Szóló: Isten legyen velünk!***
 I.+II.+III.+IV. és őrizze meg nekünk jó anyánk!*****
 III/I Akkor miénk a szebb jövő!***
 I.+II.+III.+IV. AKKOR*** MIENK A SZEBB JÖVŐ!***

Költemények anyák napjára

Magyar anyák

Magyar anyák, virágos ágak,
 Köszöntöm asszonylelketek,
 S míg tiszta selymes rózsaszálak
 Fonják át tiszta kebletek:
 Megáldom csendbe' azt a házat,
 Hol gögicsél a kisgyerek.

Magyar anyák, virágos ágak,
 Köszöntöm asszonyszivetek!
 Amely fölött ott szundikálnak
 A glóriázott kisdetek, —
 S megáldom csendbe' azt a házat,
 Hol gögicsél a kisgyerek.

Anyák, kik így vonjátok öltre
 A szivetekből nőtt magot,
 Ti adtok fénnel tündökölvé
 E fáradt Földnek új Napot,
 Reménysugárt, — s egy tépett honnak
 Fájó sebére — balzsamot.

*Magyar anyák, a szíveteknek
Beszédes álma égig ér!
Hallom jövését új seregnek,
Mely új csodájú fényt ígér, —
És áldom mind, mind azt a házat,
Hol ember-angyal gögicsél.*

*Magyar anyák, virágos ágak,
Köszöntöm asszonylelketek,
S a harmatszürü kisbabúkat,
Aikre fényt leheltetek...
S megáldom szótalán imával
A lilomos kerteket!*

Akinek anyja van

Ó, gyermekek, akinek anyja van,
Vigan dalolhat, élhet boldogan.
Áldva ejtse ki mindig a nevét,
És csókolja meg áldott jó kezét.

Ha felzokogsz szomorú éjeken,
Ő rád hajol: — „Miért sírsz, gyermekem?“
Könnyezik, hogyha könnyes a szemed,
S ha öröm ér, — ő is örül veled.

De az árvára vajjon ki vigyáz,
Ha téli estén üres lesz a ház?
És ha beteg, kis ágyánál ki van?
Ki kérdi tőle: „Hol fáj, kis fiam?“

Kitől kérdezze, hogyha itt a dél:
— Édesanyám, ma miért nincs kenyér?
Ki marad velem otthon délután?
Ki varrja be rongyos lett ruhám?

Az árva vajjon kinek kesereg:
— Ma bántottak rossz utcagyerekek...
Bármit kérdez, rá senki se felel.
— Jaj, Istenem, anyám miért vitted el...?

Ó, gyermekek, akinek anyja van,
Vigan dalolhat, élhet boldogan.
Áldva ejtse ki mindig a nevét,
És csókolja százszor áldott jó kezét!

Simándi Béla.

Anyám

Ha csendes ajkam méla dalba fog,
S a napsugár disziti kis tanyám:
Egy áldott asszony hosszan átölel,
Beszédes csók parázslík ajakán:
— Légy áldott érte, drága jó Anyám!

Ha fáj a seb a szívem fészkeben,
S ha jaj pihen 'a lelkem ablakán:
Egy áldott asszony forrón átölel,
Meggyógyulok babusgató szarván:
— Légy áldott érte, drága jó Anyám!

Ha vedlett fészkünk buját nézdelem, —
Ha szállok át a meglopott Hazán,
Egy áldott asszony átölel, tanít:
„A szép időnk még visszajő talán!”
Biztass! Én hiszek drága jó Anyám!

Hiszek, — Te földnek égi asszonya,
Ki szenvedések titkos hajnalán
Kincs-szívet és vért adtál nekem,
S meglásd — a Menyországnak ablakán
Kinéz az Isten és megáld: Anyám!

Móra László.

Anyák napján

Édesanyák! Nagy nap van ma:	És most itt, az ünnepélyen,
A jó Édesanyák napja!	Jó Anyámhoz szólok szépen:
Összejöttünk: Anya s gyerek,	Kis csokorral eléd állok:
Örömeire ez ünnepnek.	Kis szívemből jót kívánok!

Egész évben rám vigyáztál,	Legyen élted hosszú, boldog,
Tanitgattál, ápolgattál,	S fogadd el a kicsiny csokrot,
Tudom: — meg nem hálálhatom,	Melynek minden egy virága:
Legyen Tiéd ez a napom.	Szívemnek jó kívánsága!

Fogadom, hogy csak jó leszek,
Szót fogadok mindig Neked,
S amig élek nem felejttem:
Jó Anyám, mit tettél értem!

(V. L.)

Az édesanya

Ha megáldott a jó Isten
Édes, jó anyával,
Imádság legyen a szavad,
Amely hozzá szárnyal.

És alázattal hallgasd meg,
Ha korhol, ha rád szól,
S a gondokat simitsd el
Anyád homlokáról.

Egy nap százszor is köszönd meg
Az Isten jóságát,
Egy nap százszor is csókold meg
A kezét, a drágát.

Légy jó hozzá, egy szóval se
Bántsd meg szegényt soha.
Hogy a szívednek ne legyen majd
Késő gyászra oka.

Mert ha meghal, sirja vádol
S nem bocsát meg többé.
Ha rossz voltál az anyádhoz:
Mig élsz — fáj örökké!

Vértessy Gyula.

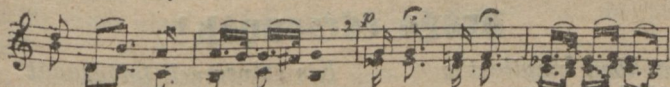
Szózat

1. Ha-zád-nak ren - dü-let - le-nül Legy hí - ve
2. Ez a föld, me - lyen any - nyi-szor A - pá - id

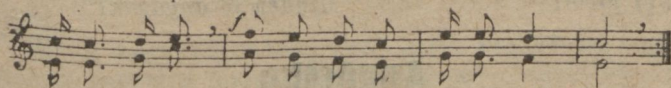
oh ma-gyar! Böl-csöd az s maj - dan si - rod is,
vé - re folyt; Ez, mely-hez min - den szent ne - vet

Mely a - pol sel - ta - kar. A nagy vi-lá - gon e ki -
Egy ez - red - év csa-tolt. Itt küzd, te-nek hon-ért a

vül Nin-csen szó - mod-ra hely; Áld-jon vagy ver -
hős Ár - pád - nak ha-da - i, Itt tör - tek ősz -

jen sors ke-ze; Itt él - ned, él - ned, hal - nod kelet
sze - rab - i - gát Hu-nyad, Hu-nyad - nak kar - la - i.

M E S E D É L U T Á N

— Az édesanya iránti szeretetről, háláról —

Kedves Gyermekeim!

Májusi fényözönben ragyog felettünk az égbolt kékje. Bárányszó felhők fehérgyapjas nyája delelget rajta.

Májusi kövér, tarkavirágos mező pompázik előttünk. Az áldott mezőkön dolgos emberek hajladoznak a sárguló arany buzatengerben.

Ünnepiesen szép, megható, ez a gazdag magyar május.

Valami ünnepi érzés fogja meg szívünket ebben a pillanatban s a hála és szeretet melege árad tekintetünkől az előttünk elterülő áldott, terített asztalra: a májusi természetre.

És ekkor, ebben a szent pillanatban eszünkbe jut Földanyánk jósága, gazdagsága, áldott bőkezősége, önfeláldozása, amellyel körül fog, eláraszt bennünket.

És nem véletlen, hogy ebben a hónapban van az édesanyák napja: az *anyák napja* is. Egy nap a háromszázhatvanötből, amikor nem az édesanyák adnak, nekünk, gyermekeiknek végtelen szeretetükből, a szívükből-lelkükből, hanem mi járulunk eléjük gyermeki szeretetünk melegével, szívből jövő hálánk egyszerű, szegényes, de mégis oly beszédes virágaival.

Beszélhetnénk-e ma másról, gyermekek, mint az Édesanyáról, aki nekünk az életet adta, akio nekünk él, nekünk adja minden napját és éjjelét, gondolatát és szeretetét, aki nekünk ezért a legdrágább a világon a jó Isten után!

Drága édesanyák!

*A kertünkben kinyílt a
Legszebb bokr rózsá:
Leszakítottam a legszebb
Fehér rózsát róla.*

*Ezt az egyszál rózsát hoztam
Hálás szívvel, szóval:
Édesanyám, áldja Isten még
Százennyi jóval!*

*Kis szívemnek imádságát
Meghallgatja Isten:
S-megérti Ő, — tudom, — mind
Mit nem mondtam, — itt el!*

*Aldja, áldja minden széppel,
Édes jó Anyámat:
S kívánom ezt, igaz szívvel:
Minden jó anyának!*

V. L.

Anyácska

Ferkó nyakáig huzta az ágyban a rongyos paplant, melyen még egy kopott kabát is volt, mert fázott. Reggel, mikor az édesapja munkába ment, rárakott ugyan a tüzre, de az már régen ki-
aludt volt, s most úgy érezte, hogy meg fog fagyni.

Ferkó ugyanis beteg volt szegény, beteg már régen és az orvos azt tanácsolta, hogy feküdni kell és jól táplálkoznia.

Az ágy mellett a széken két bögre állt, de üresen. Az egyikben rántott leves volt, a másikban meg főzelék, de mind a kettő még a déli harangszó előtt elfogyott és most már olyan nagyon éhes volt, hogy a feje is fájni kezdett.

Meleg tejeskávé illatára gondolt és friss kalács szaga ütötte meg az orrát, olyan kalácsé, aminőt az édesanyja sütött, amikor még élt... De most kis száraz kenyérdarabka is jó lett volna, üres kenyérdarabka, olyan, aminőt a vendéglők asztaláról lesöpör a pincér és a moslékos dézsába dob. És nem volt, semmi sem volt, amit meg lehetett volna enni.

Kint téli délután volt. Lassan szállingózott a hó a kormos, füstös háztetők fölött és Ferkó szomoruan nézett ki a piszkos, régen mosott ablakon keresztül.

A pajtásai hógolyóztak és biztosan sárgarépat dugdostak a hóember orra helyére s cipelték a rozsdás korcsolyákat. Gyengén, alig hallhatóan sóhajtott s a könny valahol ott bujdosott a nyeldekölője fölött, úgy érezte. Az óra kedvetlenül zörgött a szekrényen és a kályhacsőben szomoruan panaszkodott a téli szél.

Ebben a szobában valahogy minden olyan szomorú volt. Szomorú és piszkos. Míg édesanyja élt, addig minden ragyogott és a helyén volt, de amióta meghalt, nem volt, aki egyszer is rendbehozta volna ezt a kis lakást.

Hallgatózott, mintha valaki elment volna az ajtó előtt. Remény gyulladt fel benne egy kis pillanatra, hogy valaki tán bejön hozzá és hoz neki valamit. Meglátogatja őt, s meggyújtja a lámpát, mert már olyan sötét kezd lenni és ő úgy nem szereti a sötétet, úgy fél valahogy tőle, amióta az anyácskát kivitték a temetőbe. De nem ment el senki sem az ajtó előtt, csak a szél motoszkált az eresz alatt s tán ő szeretett volna bejönni megpihenni egy kicsit.

Az utca másik oldalán az üres telken meggyulladt egy lámpa. Az első lámpa s utána rohamlépésekben megjött az este.

Az ajka száraz volt szegény Ferkónak és a homloka meg nedves. És ma valahogy folyton meleg kávé járt az eszében. Legalább csak egy fél pohárral hozna valaki, úgy mint régen, mikor még az édesanyja élt, ki odahozta neki az ágyba és beszélt hozzá:

— Ferkóka, idd meg szépen, légy angyal, no, idd meg mind... — és ő akkor nem akarta meginni, félrehuzta a száját, mikor enni kellett.

Most, hogy rágondolt, nem tudta megérteni, hogy neki akkor nem kellett a forró kávé és biztatni kellett őt. Szomoruan csukta be a szemét, mert úgy érezte, hogy sirni fog. Most már nem jött hozzá többé az édesanyja és nem mondogatta neki senki, hogy angyal lesz, ha megissza, pedig most ördögporontynak is elment volna egy bögre kávéért.

Az édesapja már korán reggel gyárban járt dolgozni és sokat,

nagyon sokat kellett dolgoznia és mégis, mikor szombat este hozta a pénzt, alig találta meg a nagy üres zsebeiben, olyan nagyon kevés volt.

Ferkó ágyával szemben, a falon Szűz Mária képe lógott és előtte porosan kis mécses állt falra szögezett kis deszkapolcon. Az anyácska míg élt, ezt gyújtotta meg minden pénteken s akkor neki is oda kellett eléje térdelni és imádkozni. Ekkor mondta mindig az anyácska, hogy

— Édes Szűz Mária, a Te gondjaidra bízom az én fiacskámat, a Ferkót, mert én gyenge és beteges vagyok, de Te, Szűz Mária, örök vagy és hatalmas. Üdvözlégy Mária...

Ezt már közösen mondták és ezt sem akaródzott neki mondani. Leült a sarkaira s csak azért mondta, mert nagyon szerette az anyácskát és nem akart neki bánatot okozni.

És most, mikor mindez eszébe jutott Ferkónak, imádságra nyílt az ajka. Lassan keresztet vetett magára és az ima szavai simán, összeölelkezve lépegettek ki a száján.

Az óra megint zörgött a szekrényen, de Ferkó nem hallotta. A mécses, mely a kép előtt állt a falon, lekötötte minden figyelmét. Valahogy izzani kezdett a régen alvó lángocska s minél szebben imádkozott, annál ragyogóbb lett a lángja.

Szorosan összekulesolta a kezét s szinte lázasan mondogatta a szavakat.

A lángocska először megvilágította a képet s aztán meleg derengéssel töltötte meg a kis hideg szobát.

Ferkó fel szeretett volna ugrani, ha lett volna hozzá ereje, mert úgy látta, hogy a képről nem a megszokott Szűz Mária néz le rá, hanem az anyácska. Az az anyácska, aki már oly régen itt hagyta őt és megfélekezett róla. Hagyta éhezni, fázni, köhögni s most ime, itt van és rámosolyog.

— Édesanyám! — kiáltotta Ferkó s feléje nyujtotta kezét.

Gyere ide, óh mily jó, hogy eljöttél s nem hagytál éhezni. Mert tudod, édesanyám, olyan éhes vagyok...

És mialatt kint fehér hópelyhek hulltak a sötétségben, az édesanya kilépett a keretből és végigment a szobácskán és leült Ferkó mellé az ágy szélére.

Ferkó gyerek hozzásimult, ölébe bujtatta a fejét, aztán végigsusztatta arcát a keblén s úgy, mint régen, megcsókolgatta a nyakát.

Nem tudott szóhoz jutni, csak nyögdécselt, csak ölelgette s minden, amit mondani tudott, annyi volt, hogy:

— Anyukám... édes... anyácskám...

Aztán egyszerre meleg lett a szoba, — a tüzhelyen ropogott a rőzse, a kis kék lábosban emelkedett a tej s egy másik bögréből a kávé fehér gőze szállt a magasba.

— Ma megiszok mindent, amit adsz, anyácskám s meglátod, hogy angyal leszek.

És az édesanya abból a szekrényből, melyben még az előbb

semmi sem volt, szép ropogós kifliket vett ki. Aztán a nagy piros csikos bögrét az asztalra tette, cukrot tett belé sokat, hogy jó édes legyen és aztán tejet öntött rá és hegyibe kávé, amennyi csak belefért. No és aztán beletördelte a kifliket s mikor mindez megvolt, odaült az ágya szélére és a Ferkó kezében remegni kezdett a bögre. — Jó volt, nagyon jó volt, szinte kigyöngyözött a homloka a gyönyörüségtől és úgy érezte, hogy egész testét előnti a boldogság.

— De ugy-e, édesanyám, most már nem fogsz elmenni? — kérdezte Ferkó, az üres bögrét átadva. — Majd meglátod, hogy az apám hogy fog örülni, ha meglát — mert amióta elmentél, azóta mindig szomorú. Még engem sem szeret, úgy mint régen.

Az anyácska közben a cipőit nézegette és csóválta a fejét, mintha még olyan rongyos cipőt nem is látott volna. Aztán a nadrágját vette a kezébe és óh Uram bocsásd meg, de ez még rongyosabb volt!

— Ne haragudj anyácskám, hogy olyan rongyos a nadrágom — szólt kéréleg a fiúcska, — de magától szakadt el és nincsen, aki megvarrja. Én próbáltam, de nem ment, most majd te megvarrod, ugy-e?

És az édesanya ölébe vette a kis lukas nadrágot és simogatni kezdte, majd megnézte előlről, majd hátulról és ahová a szeme nézése elért, ott iziben összenőttek a lukak.

— Aztán amióta elmentem, szoktál-e imádkozni kisfiam? — kérdezte az édesanya, kezét a nadrágocskán pihentetve, — mert nem igen hallottam.

Ferkó egy ideig hallgatott, míg megszólalt:

— Ritkán, nagyon ritkán, anyácskám...

— Látod, az előbb imádkoztál és én azt meghallottam a Mennysorszámban. Ezért jöttem oly sietve hozzád, mert a Mennysorszámban minden imádságot meghallanak, különösen, ha olyan szívből jön, mint a tiéd.

Az ajtó előtt lábdobogás hallatszott. A havat verte le varlaci a cipőjéről. Egyet köhintett, majd kinyitotta a szobácska ajtaját s belépett.

Magas, sovány munkásember volt. Csomag volt a kezében és a hóna alatt egy üveg tej. A holmit letette az asztalra, majd oda lépett az ágyhoz s lehajolt a gyermek fölé. Hallgatódzott. Ferkó aludt mélyen, csendesen.

A férfi lámpát gyújtott, majd lángra lobbantotta a tüzhelyre rakott rőzsét. Kávé főzött, felforralt a tejet, majd vajaskiflit vett elő a csomagból. Aztán levette a polcra a piros csikos bögrét és cukrot tett beléje, majd tejet, kávé s végül beleáprította a kiflidarabkákat.

Ferkó felneszelt.

— Mama! — kiáltotta és a levegőbe kapott.

— Én vagyok az fiúcskám és nem az édesanyád —, mondta szeliden az apja és a bögre kávéval odaült az ágya szélére.

Ferkó kezében ma este hát másodszor remegett a kávésbögre és a tartalma mind a kétszer nagyon izlett neki. Mikor a felénél tartott, megállt egy pillanatra.

— Édesapám, ma péntek van és ilyenkor az anyácska mindig meggyújtotta a mécset a Szűz Mária szobra előtt...

Az apa a képre nézett és biccentett a fejével.

— Ha ő meggyújtotta, hát majd meggyújtom én is — mondta és keresett egy üveget és elment olajat venni a boltba.

Zajmus Gyula.

Köszöntő

1. Havas hideg télben
A nagy erdőt jártam,
De nyíló virágot
Sehol sem találtam.	5. Ahogy ott megálltam,
Szomorúan, árván,
Madárdal csendült meg
Havas nagy fa ágán.
2. Csillogó dérköntös
Borul a nagy fákra,
Nyuszi meg a mókus
Utját lopva járja.	6. — Jó anyád ünnepén
Virágot nem leltél?
A legszebbik kertben
Még nem is kerestél!
3. Alszik a patak is,
Nem suttog meséket,
Hótakaró fedi
A mezőt, a rétet.	7. Szived kis kertjében,
Mennyi szekfű, rózsza,
Mind hálavirágok,
Szakits gyorsan róla!
4. Ugyan mit csináljak,
Virágot hol szedjek?
Jó anyámnak vinném,
A legislegszebbet.	8. Le is szakítottam,
Bokrétába szedtem:
Neked nyílt, jó Anyám:
Mind, mind a szívemben!
9. Ezt a kicsi kertet
Jóságod ápolja:
Örömdre nyíljék
Minden kicsi bokra!	

Piroska néni.

A trombita

Vásár volt, országos vásár a faluban. Jöttek a szekerek mindenünnen. Az uton magasra szállt a por.

A faluban, a főtéren állott Krizsán Lajos háza, abban volt füszerkereskedése, amely legnagyobb volt a községben. Apja még tót származásu volt, de Krizsán Lajos bácsi már csak úgy beszélt magyarul, hogy meg sem értette volna a tót beszédet. Meg-

magyarosodott szépen. Első ember lett a faluban, tisztességes, becsületes munkájával.

Ma különösen nagy munkában volt az egész háznép. Még az utcán is álltak az emberek, annyi dolog volt. A kis Krizsán Berci kint játszadozott az udvaron, nem törődött vele most senki. Még az édesanyja is el volt foglalta a boltban, aki máskor rávigyázott.

Berci nagy dologba vágta a fejszét. Az udvar végében egy nagy bástyát rakott az ösezekből. Elgondolta, hogy ha elkészítette, majd nagy háborút csinál, lebombázza a bástyát is, homokgolyóval.

Egyszer csak trombitaszót hall a háta mögött. Hátranéz, hát látja, hogy Pista jön vadonatúj trombitával a kezében és fujja, ahogy csak bírja.

Pista egy szegény özvegyasszony fia volt és ott lakott az anyjával együtt Berciéknél. A gyermekek együtt töltötték egész gyermekkorukat. Pista jó barátja volt Bercinek és soha, semmi játékban nem ment volna az ellenpárthoz. Mindig a Berci pártján harcolt, ha ütközetre került a dolog.

Bercinek megvillant a szeme, amikor meglátta a trombitát. Szép sárgaréz trombita volt. Régen fájt már a foga ilyen trombitára.

Pista pedig egyre fujta a trombitát, mintha minden örömét azon akarta volna most kidudálni.

— Hol vetted? — kérdezte Berci tágranyilt szemmel.

— Vásárfia.

— Kitől?

— Az édesanyádtól.

— Tőle? Mikor kaptad?

— Most. Bent voltam, segitettem neki a boltban, akkor kaptam. Szép? Eredj be te is, neked is ad biztosan.

— Nem megyek be.

— Miért?

— Csak. Ha rám gondol édesanyám és ha akar valamit adni, akkor hívjon be engem is.

— De sok dolga van ám, ma különösen, egészen tele van a bolt a sok vásárlóval.

— Azért mégis behívhatnának, ha nekem is adni akarnak valami vásárfiát, — mondta Berci s valami fátyol huzódott át a szeme előtt. — Nem akarnak adni, akkor nem is szeretnek engem.

— Valami rossz fát tettél a tüzre? — kérdezte szánakozva Pista.

— Nem csináltam semmi rosszat. De ha neked adtak, nekem pedig nem, akkor nem is szeretnek engem.

— Az nem igaz — vágott szavába Pista. — Édesapád is nagyon szeret, édesanyád meg mindig azt mondja, hogy téged szeret legjobban a világon!

— De nem szeretnek, mert akkor...

— Mert akkor? — kérdezte tovább Pista, — mert akkor... miért nem fejezed be, amit mondani akartál?

— Mert ha szeretnének, tudnák, hogy ha neked adnak egy trombitát, akkor nekem is adni kellett volna.

— Miért nem kérsz az édesanyádtól, bizonyosan venne neked is.

— Hát te kértél? — kérdezte Berci.

— Én nem kértem, mert én nem is kérhetek. Én csak az én édesanyámtól kérhetnék, az pedig olyan szegény, hogy nem tudna venni egy ilyen szép réztrombitát.

— Nahát látod és te mégis kaptál. Szeretted a trombitát?

— Szeretem, — mondta Pista s nagy, meleg szeretettel nézett a gyönyörű trombitára. Aztán Bercire nézett... majd fogta a trombitát, megsimogatta és odatartotta Berci elé:

— Na nesze, itt van, neked adom...

Berci sóváran nézte a fényes jószágot, de dacosan legyőzte vágyakozását.

— Nem kell! Nem nekem vették, hanem neked! A tied! Fújd, ha kedved van hozzá! Na fújd!

Ezt aztán olyan keserű hangon mondta, hogy Pista nem fújta tovább. Hóna alá fogta a trombitát és kiballagott vele nagy busan az utcára. Ott fújta, de valahogy neki sem telt már benne öröme.

Berci meg, amint egyedül maradt nagy bánatával, nekiadta fejét a busulásnak. Hogy őt a szülei nem szeretik. Hát miért is van akkor ezen a világon? Az édesanyja, lám, ennek a szegény, idefogadott fiúnak azonnal vett egy szép vásárfiát, reá meg nem gondolnak, pedig ő is mennyire szeretett volna egy ilyen szép sárgarézt trombitát! Bizonyosan elfelejtették... De nem, hiszen akkor miért vettek Pistának? Mert bizonyosan őt szeretik... Na jó, legyen hát akkor Pista ezentúl a fiuk... gondolta el magában nagy busan Berci és elhatározta, hogy nem éli túl ezt a szégyent és világgá bujdosik.

Ott hagyta az épülő várfalat és szomorúan nézett körül az udvaron. Hová menjen? Kerek a világ, merre vegye útját?

A szénapadláshoz oda van támasztva a létra. Megakadt rajta a szeme, aztán gondolt egyet s megindult a létra felé...

— Fölmegyek... ott aztán éhen halok... szomszám halok... végem lesz... akkor aztán szerethetik a Pistát...

Körülnézett. Senkisémet járt az udvaron... Nem vették észre a nagy sürgős-forgásban, hogy fölment a padlásra. Keresztülmászott a szénarakásokon és behúzódott az ersz alá. Itt aztán kiömlött a szíve minden keserve... elpityeredett, hogy ő most meg fog halni... mert őt már senki sem szereti... Fejét lehajtotta a puha, illatos szénára s addig gondolkozott, amíg egyszer csak szépen elaludt...

Jó sokáig volt már odafönt, amikor egyszer csak hangokat hallott az udvaron. Nagy hirtelen azt sem tudta, hol van, hogyan

került ide a szénapadlásra? Majd az öreg kocsis hangját vélte felismerni:

— Nem láttam én a Berci urfit sehol sem. Kint voltam a vásárbán, lovat vettünk. Nem találkoztam vele ott sem...

Berci szíve most nagyot dobbant, bizonyosan őt keresik...

Most meg az öreg Marit hallotta, a ház mögül:

— Itt játszadozott egy darabig az udvarban, ott hátul, a kőrakásnál... aztán én sem láttam többet, igaz, hogy nem is nagyon értem rá vigyázni, merre jár.

Egy másik hang szólt most bele:

— Pista is azt mondta, hogy itt maradt a köveknél, itt akart magának építeni valami várat...

Berci nagy szorongva figyelte a szavakat, mozdult volna is most már, de kíváncsi is volt, mi lesz tovább?

Jöttek, mentek az udvaron. Találgattak mindenfélét:

— Lehet, hogy kimászott a kerítésen, aztán elvitték a cigányok...

Berci most hirtelen sirva fakadt. Eszébe jutott, hogy mi is lenne vele, ha itt kellene hagyni az édesanyját...

De újra hangok ütötték meg a fülét alulról:

— Keressétek, mert én meghalok, ha nem találjátok az én drága Bercikémet! — zokogta valaki odalent. Az édesanyja lehetett csak, ismerte jól a hangját.

Berci most aztán úgy megijedt, hogy mozdulni sem tudott többé. Hogy az édesanyja őt így megsirassa, hogy ekkora fájdalmat okozzon neki, — ezt maga sem gondolta. Szorongva várt egy darabig.

Végre mozgást hallott a padlásfeljárónál. Édesanyja közeledett feléje. Le akart ülni a padlás alatt a kis padra, mert nem bírták már lábai. Lerogyott rá, aztán nem szólt semmit, csak sirt, sirt keservesen.

Berciből is kibuggyant a keserves sirás, zokogás... Nem bírta visszatartani többé, amikor kiáltást hall onnan, alulról:

— Gyorsan! Gyorsan! Menjen fel valaki a padlásra!

Ugy vitték le Bercit ölben, mert egészen tehetetlen volt magával. De szólni sem tudott, hogy mi történt, hogyan történt, csak sirt, sirt nagy lélekből, mintha ez a sirás mosta volna tisztára a lelkét...

Jó időbe telt, amig végre szóhoz jutott és édesanyját átka-rolva ki tudta mondani:

— Hát mégis szeret, édesanyám?... Szeret?

— Ó, te kis csacsi! — nevetett a könnyein át boldogan az édesanya, — hát van olyan édesanya a világon, aki nem szereti gyermekét?

Nem tudom, meddig csókolgatták egymást, még azután, de Berci azóta soha nem akart többé világgá menni, mert érezte, hogy senki sem szereti jobban őt a világon az édesanyjánál...

Aldó könnyek

Fövenyessy János.

Lassan, érzéssel.

Ehrlich Antal.

1. Va-la - hány-szor jó a-anyám-tól El kell vál - nom,
A bú - bá - nat gyász - tel - le - gét Meg kell lát - nom;
Ör-cám - ra hull, aj - ka-mon ég Fá - jó köny - nye;
Min - den-csepp-je a sze-re-tet Drá - ga gyön - nye.
Az - zul áld - ja meg a lel-kem mind - ő - rök - re!

2. Valahány-szor jó anyámat
Viszontlátom,
Az az óra mily boldogság!
Mily szép álom!
Örcámra hull, ajkamon ég

Öröm könnye;
Minden cseppje a szeretet
Drága könnye.
Azzal áldja meg a lelkem
Mindörökre!

Születésnap ajándék

Mikor Peti édesanyja meghalt, olyan árván maradt szegény Peti, mint a kisujjam. Nem volt semmi mása, mint a kis ruhácskája, no meg a hóna alatt egy édes, daloló szerszám, ami egyetlen öröksége volt, a vén, kopott hegedű.

Peti sokat játszott hegedűjén a hosszú, téli estéken és azt hitte, hogy a hegedűben a jó Isten lakik, kinek is lehetne ilyen bárszonyosan zengő, gyönyörű hangja másnak a világon?

Tizenkét éves volt Peti és nyolc éve tanult már. Az árvaház igazgatója néha behívatta őt a szobájába és majd összeacsókolta a kisfiút szép hegedűjátékáért.

— Csak tanulj fiam, szorgalmasan, még nagy ember válhatik belőled! Még büszke leszek rád.

Peti ilyenkor elpirult, s úgy érezte, mintha az édesanyja

hangját hallotta volna. Ő is így mondta egyszer, amikor még élt s meghallotta az ő hegedűjátékát. Dehát azóta már sok idő eltelt... ki tudja, hallja-e valahol? De most mégis büszkeség töltötte el, hogy még az igazgató ur is büszke lehet rá egyszer. Milyen boldog lett volna, ha ezt az édesanyja is hallhatta volna...

Teltek, multak az évek s Peti már a második gimnáziumba járt és bizony itt-ott már Péternek kezdték nevezni. Minden tanulótársa szerette, mert jólelkű volt és mert sohasem bántott senkit, mindenkinek segített, ahol tudott. Mindenki a barátja volt.

Egyik napon aztán a tanár ur a szülői szeretetről beszélt az osztályban.

Arról beszélt, hogy mennyi sok mindent köszönhetünk az édesanyánknak. Neki köszönhetjük az életünket, ő ápolt, ő gondozott kicsi korunkban csakugy, mint amikor később is betegek voltunk. Mi voltunk az édesanyánk minden gondolata s értünk virraszt, értünk dolgozik napkeltétől, napnyugtáig, sokszor még azután is, csakhogy nekünk meg legyen mindenünk, ruhánk, cipőnk rendes, tiszta legyen. Bizony, — mondotta tanár ur a gyermekeknek — gondolatok-e már arra, hogy mi is volna, ha nem lenne édesanyátok? Azért hát legyetek hálásak hozzájuk és ne feledkezzetek meg soha névnapjáról, születésnapjáról...

— Na gyermekek, — mondta a tanár ur —, ki gondolt eddig az édesanyja születésnapjára?

Az első padban felállt Kovács Pista.

— És mivel kedveskedtél az édesanyádnak?

— Összegyűjtöttem az uzsonnafilléreimből annyit, hogy néhány szál virágot vettem neki s azt adtam át a születésnapján.

— Derék fiu vagy. Hát te, Kiss Laci?

— Én a nagybácsikámtól kaptam pénzt, hogy vegyek magamnak egy könyvet. De én azt a könyvet kölcsön kaptam és így édesanyámnak vettem az árán születésnapjára egy szép himző-készletet...

— Ez is szép dolog volt. És örült neki?

— Gyerekek! — szólt tovább a tanár ur — sohasem feledjétek el az édesanyátok ünnepét, mert az ő nagy szeretetét úgysem tudjátok meghálálni sohasem! Legalább ilyenkor mutassátok meg, hogy engedelmes, jó fiai vagytok.

Amikor vége lett a tanításnak, a gyermekek hazamentek, köztük árva Peti is. Nagy, lehajtott fejjel bandukolt haza az árvaházba, a többi apátlan-anyátlan társai közé. December volt, karácsony előtt. Apró, sűrű pelyhekben hullt a hó.

Egyszerre nagy szorongás támadt Peti lelkében. Holnap lesz szegény édesanyjának éppen a születésnapja, Mit csináljon? Mit csináljon?

Pénze nincsen virágra, amit kivihetne a temetőbe. Ugyan honnan is vehetne pénzt, még két fillért is egy szegény árva gyermek?

Egész éjszaka nem hűnta le a szemét.

Másnap kedvetlenül ment az iskolába. Amikor végre délután hazament az árvaházba, sirás fojtogatta a torkát. Mindenki vihet ajándékot az édesanyjának, mindenki, csak ő nem.

Lassan, lassan alkonyodott, esett a hó, amikor Peti nagyot gondolt magában.

Hóna alá fogta a hegedűjét s nagy titokban kilopakodott az árvaházból. Ahogy kiért, nagy sietve a temető felé tartott.

— Mindenki azt ad, amit tud. Én csak a muzsikaszót tudom neki adni születésnap ajándékul... semmim sincsen a világon... Gondolta magában.

A temetőben végtelen csend volt.

A hópaplanok alatt aludtak a sírok. Egy lélek sem járt ott most a kis Peti kivül.

Peti megállott édesanyja sírjánál, aztán szépen kivette a hegedűjét, állá alá szorította és halkán, gyönyörűen játszani kezdett...

Szállt... szállt a muzsika hangja s a selymesen hullongó hópihéek fürge táncra perdültek benne, aztán csókolták-csókolták a kis Peti hegedűjét. Két csók is volt a hópihéek csókjában: az édesanyja csókja, aki meghallgatta a születésnap ajándékot és az anygalkaké, akik meghallották fenn az égből...

Peti soká állt még könnyes szemmel a sír mellett... Most már nem sirt többé... mosolygott... Mintha édesanyja hangját hallaná, amint szeretettel suttogja:

— Köszönöm, kis fiam! Hallottalak! Köszönöm...

(Loránth László!)

Anyák

1. Ki az, ki jártodban,
Távolban, közelben,
Mindig csak téged tart
Lelkéhez ölelten?	5. Megvédő pajzsunkat,
Pihenő fészkünket,
Melynek két karja közt
Bús lelkünk föléled;
2. Ki mindent megbocsát,
Es mindent elfeled,
Megbántra, feledve
Is szeret, csak szeret?	6. Erényünk hírnökét,
Hibáink játyolát,
Szívünknek, lelkünknek
Térdeplő zsámolyát!
3. Oh, a hű jó anyát
Minek is nevezzem?
Azt a szent deszkaszált
Háborgó tengeren;	7. Oh, azért anyádat,
Anyádat becsüld meg!
Ősz haját simogasd, —
Könnyeit törölgesd —!
4. Lelkünk jobb felét,
Tápláló emlőnket,
Mézesőt csepegtő
Éltető felhőnket.	8. Két szemét csókoljad,
Jártában segítsed,
Kinjait, bajait
Oszlassad, enyhítsed.

9. Nerét ha kiejted,
Térdepelj elébe:
Istentől számtalan
Aldást kérj fejére.

Gróf Zichy Géza.

Aldd meg Isten ...

Pohárnok Jenő.

Lassan, kifejezéssel.

Ehrlich Antal.

1. Ki az, a - ki á - pol Szü - le - té - sem ó - ta.

Tes - te - met, lel - ke - met A baj - tól ki óv - ja?

Ki ta - ní - tott en - gem Is - ten - szent ne - vé - re?

S ha baj vagy bá - nat ér, Ki ö - lel szí - vé - re?

2. Könnyes lesz a szemem,
Ha róla beszélek:
Az én édesanyám
Ez az áldott lélek.

Es szívemnek nincs szebb
Kívánsága, vágya,
Csak, hogy őt az Isten
Ezerszer megáldja!

Végére értünk mesedélutánunknak. Ha megértettétek azokat a szép elbeszéléseket, költeményeket és dalokat, amelyek ma mind az édesanyáról szóoltak, ha szívetekbe zárjátok mindazt, amit mai mesedélutánunkon tanulhattatok, akkor mindig szófogaadó, engedelmes, jó gyermekei lesztek édesanyátoknak, s akkor ez a ti jó viselkedésetek, szófogaadásetek lesz a hála, vagy annak a hálának, amellyel tartoztok édesanyátoknak, egy kis része, de amelyet mégis olyan jóleső szívvvel, boldog lélekkel fogadnak majd tőletek az édesanyák. Azért hát ne csak egyetlen egy nap legyen az esztendőben az édesanyáké, hanem mind a háromszázhatvanöt az ő napjuk legyen és ne muljon el nap, amelyen valamilyen formában, ha csak egy szóban is, — édesanyám, — egy engedelmes főhajtásban is, egy készséges segítségére sietésben is, vagy egy hálás gyermeki kézsókban is, de kifejezésre nem juttatnátok nagy-nagy hálátokat az ő önfeláldozó, végtelen jószágú szeretetéért. Az édesanyák az esztendő minden napján, a nap minden pillanatában csak értetek dolgoznak, értetek fáradoznak, értetek élnek. Ne muljon el tehát egyetlen nap sem anélkül, hogy ezt meg ne éreztetnétek jó édesanyátokkal, vagyis azt, hogy tudjátok, mit köszönhettek nekik s tudjátok, hogy csak az alázatos gyermeki hála tudja azt visszafizetni.

Igy csináljátok, gyermekek?

Anyák napjára

*Édesanyám, óh, eddig nem is tudtam, —
De most az iskolában megtanultam, —
Hogy kicsi korom óta mennyit fárad,
És szívéből mennyi szeretet árad.*

*Ha beteg vagyok, — édesanyám ápol,
Mikor meggyógyulok, — velem ír és számol,
Velem olvas, gyakorol, hogy jól tudjak,
És majd az életben én is boldoguljak.*

*Most tudtam meg, — mikor büntet, is szeret,
Mert minden rossz hajtást lenyeseget,
Kürtja, — mint jó kertész, — a gyomot,
Hogy szívémben csak a jó hagyjon nyomot.*

*Köszönöm sok türelmét és jóságát,
Imádkozom, adja Isten áldását!
Végül ígérem, hogy mindig jó leszek,
És mindig, mindent a kedvére teszek!*

Budapest.

Barabás Ilona.

MAGYAR TÁNC

Tornavizsgáinkról, tornaünnepélyeinkről ma már alig maradhat el a magyar tánc, különösen ott, ahol fiuk és leányok együttesen mutatják be a testgyakorlásban tett haladásukat. A magyar ruhában lejtett magyar tánc azonkívül, hogy legjobb propagálója lesz tornaünnepélyünknek, a tanulóra nézve is hasznos, mivel a mai magyar községek táncai lassankint vagy behódolnak a nyugati táncoknak, vagy az egyszerű ide-odatopogós csárdásban merülnek ki, ameiy lehet ugyan szép, ha módjával járják, de nem lehet alkalmas a huzamosabb ideig való táncra.

A magyarság táncairól már az ősi időkből is vannak följegyzéseink. Ujabban azonban meglehetősen háttérbe szorult nemzeti táncunk a már említett oknál fogva s egészen a legujabb időkig meg kellett elégednünk azzal, hogy a vezető ősi magyar tánc, a csárdás, a körmagyar és a palotás. A magyar táncok körül keletkezett zavarokat végre Réthei Prikkel Marián 1924-ben megjelent műve tisztázta. Azóta tudjuk, hogy a magyarság minden időben táncos nemzet volt, s a régi időkből nem kevesebb, mint hatvan táncnév maradt reánk, hogy csak a legismertebbeket említsük: a bojnyik, bundás, cicke, csörgő, dobogós, egeres, egyes, forgó, keringő, gombostü, gyertyás vagy szövétnekes, hajdu, hármas, ingerkedő, juhász, kalamajka, kardos, kállai kettős, kerék, kopogó, kozák, lapockás, lassu vagy sétáló (andalgó), lejtős, pajkos, palotás, oldalgós (tétovázó) lengyel vagy változó, menyasszony, menyegzős, parolás, sátoros, süveges, tapsi, ugrós, friss vagy szapora, vánkosos vagy párnás, verbung vagy verbunkos, stb.

E táncok mozdulatai a következők voltak: kezek csattantása, derék hajladozása, bukkanások, felugrások, dobbantások és topogás, bokázás, lábak cifrázó hányása, magánfordulások, táncosnő forgatása, kerengés, párváltás, stb.

Ezekből a régi magyar táncokból állítottunk össze itt egy csoporttal, amit tornavizsgákon, tornaünnepélyeken bármilyen foku iskolában lehet mutatni.

(Felvonulás arc párokban kézfogással vállmagasságban. Elvonulás tizesével egyenes arcsorban. Alapállás, Hátra arc. A tanulókat tizesével, kézfogással arccal a közönség felé állanak. A sorok szélein állók szoknyájukat szélesre kitartják.)

Zene csárdás. Az első négy ütem mindig szünet, ötödikre kezdés. Az Andalgó lassabb ütemben, a Kisharang ugyanígy, a Torborzó üteme pattogóbb, a Friss gyorscsárdás.

I. Andalgó.

1. Andalgó jobbra, andalgó balra, andalgó jobbra; — bokázó. (Fejfordítás és törzshajlítás a menetirány felé.)
2. Andalgó balra, andalgó jobbra, andalgó balra; — bokázó.
3. Tétovázó. (A tizes sor közepén kettéválik, a baloldalon álló

- öt, táncos negyedfordulattal balra, ballábbal, a jobboldalon álló öt táncos negyedfordulattal jobbra, jobblábbal indul.)
- Előre 3 tétovázó lépés félkörbe, utána 1 magánforgóval félfordulat hátra.** (A magánforgónál a baloldali sor jobb lábát lendíti és utána jobblábbal toppant. A jobboldali sor ballábát lendíti és utána ballábbal toppant. A közönség felé eső kéz tarkón, a másik a szoknyát fogja.)
4. **Tétovázó. Előre 3 tétovázó lépés félkörben, 1 magánforgóval félfordulat hátra,** a baloldali sor ballábát lendíti és utána ballábbal toppant, a jobboldali sor jobblábát lendíti és utána jobblábbal toppant. (A közönség felé eső kéz tarkón, a másikkal szoknyafogás.)
(A magánforgónál valamennyi pár egymásfelé fordul, egymással szemben.)
5. **Kitartó-csalfa.** A három belső pár helyben kitartót táncol (kétszer tétovázóval egymásfelé eső lábbal indulva helycsere), utána **emelkedő jobbra, emelkedő balra.** (Közben jobb kézfogás magasan tartva, balkézzel szoknyafogás a kitartónál). (Az emelkedőnél a kézfogás elengedve páros karkulesolás, a könyök vállmagasságban tartva.) Ezzel egyidejűleg a két szélső pár csalfát táncol. **Három tétovázó lépés külső lábbal kezdve helyre, utána bokázó három tétovázó lépés külső lábbal kezdve helyre, utána bokázó.** (A csalfánál az egymás felé eső kézzel kézfogás magasan tartva, külső kézzel ruhafogás.)
6. A 2-ik és 4-ik pár csalfa előre, bokázó, az 1. és 5-ik pár ugyanezen időben csalfa hátra, bokázó, a középső pár helyben csárdás. (Két csárdáslépés jobbra, kettő balra, kezek csipőn, utána 8 rendes lépéssel megkerülik egymást — egymásnak mindig háttal fordulva —, karkulesolás mint az emelkedőnél.)
7. A középső párok csalfát táncolnak előre, utána bokázót. A 2-ik és 4-ik párok helyben csárdást járnak, a két szélső pár is helyben csárdást jár.
8. Valamennyi pár csalfával helyre táncol.
9. Az összes párok helyben csárdást járnak, a fordultnál a nyolcadik lépést arccal a közönség felé egyenes sorban állva fejezik be.

II. Kisharang.

1. Valamennyien jobblábbal toppantó és egy kissé jobbra lépés, két számolásig kitartás, majd 3-ra ballábát, illetve **térdet jobbhöz hajlítani (ingó).** (Az első mozdulattal a jobbkezt lendül a fej fölé, a bal csipőre, utána a balkéz lendül a fej fölé, a jobb csipőre.) **Jobblábbal toppantó, bal térdhajlítás. Ballábbal toppantó, jobb térdhajlítás.**
2. A két szembenálló sor jobblábbal toppant, majd egy forgó

- lépéssel középre perdülve jobbkezet nyújt egymásnak (magasan tartva.)
3. Az 1-es párok balra, a 2-es párok jobbra, a 3-as párok balra, a 4-es párok jobbra, az 5-ös párok balra 6 kisharang 7—8-ra bokázó.
 4. A baloldalon álló párok toppantanak, ballábat lendítve egy egész fordulatot végeznek, jobbkarjuk alatt (kézfogás marad.) Bokázó.
 5. A jobboldalon álló párok toppantanak, jobblábat lendítve egy egész fordulatot végeznek, balkarjuk alatt (kézfogás marad.) Bokázó.
 6. Minden pár 6 kisharanggal helyre táncol, a középre, bokázó.
 7. A baloldalon álló párok toppantanak, ballábat lendítve egy egész fordulatot végeznek, jobbkarjuk alatt (kézfogás marad.) Bokázó.
 8. **Páros-forgó-bokázó.**
(Jobbkézszel átkarolják egymást, balkéz a fej fölött, a páros forgó két lejtővel történik. Ezzel a páros forgóval az 1-es és 5-ös párok az eredeti irányba, arccal a közönség felé állanak meg, a 2-es párok balra, a 3-as párok jobbra, a 4-es párok pedig balra fordulva állanak meg egymás mellett, a baloldalon állók jobbkézszel átkarolják társukat, a jobboldalon állók balkezüket társuk jobb vállán tartják. A baloldalon állók balkezüket csipőn, a jobboldalon állók jobbkezüket csipőn tartják.)

III. Toborzó.

1. Minden pár helyben csárdást kezd. (Kéztartás: jobbkézszel átkarolják egymást, balkéz, a fej fölött, 2 csárdás lépés egymástól kifelé, 2 csárdás lépés egymás felé, 1 toppantó, ingó egymástól kifelé, külső kéz lendül a fej fölé, 1 toppantó ingó egymás felé, belső kéz lendül a fej fölé.)
2. Minden pár helyben csárdást kezd. (Kéztartás: jobbkézszel átkarolják egymást, balkéz, a fej fölött.) 2 csárdás lépés egymás felé, 2 csárdás lépés kifelé, 1 toppantó ingó egymástól befelé, külső kéz lendül a fej fölé, 1 toppantó ingó egymástól kifelé, külső kéz lendül a fej fölé.
3. 1 toborzó előre, bokázó, 1 páros forgó, bokázó.
(Jobbkézszel átkarolják egymást, balkéz a fej fölött, a páros forgó két lejtővel történik. Ezzel a páros forgóval a külső (1-es, 5-ös) párok az eredeti irányba, arccal a közönség felé állanak meg, a 2-es párok balra, a 3-as párok jobbra, a 4-es párok balra fordulva állanak meg egymás mellett. A baloldalon állók jobbkézszel átkarolják társukat, a jobboldalon állók balkezüket társuk jobb vállán tartják. A baloldalon állók balkezüket csipőn, a jobboldalon állók jobbkezüket csipőn tartják.)

4. Ismétlése a 2-es és 3-as résznek, de a toborzóban minden pár az előtte táncoló pár helyére érkezik. (Az egész 4. rész háromszor ismétlődik.) Tehát összesen 6 toborzó. A hatodiknál mindnyájan a körben levő eredeti helyükre érnek, de arccal mindnyájan a közönség felé vannak. A páros forgó után a párok szétválnak, egymás mellett állnak, külső kéz csipőn, a másikkal szoknyafogás.

IV. Friss.

1. Belső lábbal 4 dupla kivágó.
2. Külső lábbal 2 lejtő kifelé.
3. Cifra toppantóval külső láb kezd.
4. Orsó külső lábbal és fél kisharang külső lábbal kezdve.
5. Külső lábbal 2 lejtő kifelé, cifra toppantóval belső láb kezd, orsó külső lábbal és fél kisharang külső lábbal kezdve. (Kéztartás: külső kéz csipőn, a másikkal szoknyafogás végig.)
6. Csipőn. Mérges (jobblábbal kezdve), egy cifra toppantóval balláb kezd.
7. Csipőn. Mérges (ballábbal kezdve), egy cifra toppantóval jobbláb kezd.
8. Külső kéz szoknyafogás, belső csipőn. Szaporázó egymástól kifelé, majd egymásfelé.
9. Magánforgó (külső láb lendül.) A párok szembe fordulnak, bokázó.
10. 1 szaporázó, jobbláb kezd, jobbra, 1 szaporázó bal láb kezd, balra, 1 szaporázó, jobbláb kezd, jobbra, 1 szaporázó balláb kezd, balra.
11. Kézfogás (mint kitértőnél), szabadkéz csipőn. Helyben (le-kintet lefelé) 7 cifra, 8-ra zárni ballábbal.
12. 7 kisharanggal (félkörben) egymás mellé fordulnak, 8-ra balláb zár.
13. Toppantó forgólépéssel, helyesere — bokázó. (Amerre fordulnak, az a kéz lendül tarkóra, a másik csipőre kerül. A bokázónál egymás felé néznek. A fordulónál a jobb oldalon álló ballábbal kezdi a forgólépést és a térd előtt végzi.)
14. A 13. ismétlése, de a jobb oldalon álló térd előtt balra kezdik a forgólépést és a bokázónál egymást átkarolva állnak meg, külső kéz csipőn.
15. Az 1-es párok négy hátrahányót végeznek, az 5-ösök ugyan-csak 4 ilyen lépéssel előre jönnek. Ezzel egyidőben a 2-es, 4-es és 3-as párok 2 lejtővel egymás felé, a középére egymás mögé kerülnek.
16. Egyszerű kivágóval (előre, illetve hátra haladva) megalkotják az eredeti tízes sorokat. (A 3-as sorok a saját helyük vonalán mennek jobbra, illetve balra 4 egyszerű kivágóval; ugyanekkor a 2-esek 2 kivágót tesznek balra és

2-t oldalt. Az 1-esek 4 kivágóval hátra, az 5-ösök 2 lejtő lépéssel 2 kivágóval mennek oldalt részut előre, a 4-esek 2 kivágót tesznek előre és 2-öt helyben. (Amelyik pár már beérkezett az eredeti arcvonalban helyére, az helyben végzi addig a kivágót, míg mindnyájan egy sorba kerülnek.)

17. A tizes sorok kézfogással állanak egyenes vonalban. A karok kereken tartva, (girland) kézfogással 2 csárdás lépés jobbra, utána 2 csárdáslépés balra, 1 magánforgó jobbra, 1 magánforgó balra. (Mind a két magánforgónál jobbkéz csipőn és balkéz a szoknyát jó szélesen kitartani.) 1 páros forgó lejtővel, 1 toppantó lépés jobbra kilépőállítás (kézfogás). Testsúly visszahelyezés a ballábra, törzsfordítás és hajlítás erősen balra, mind a két kéz a bal csipőhöz kerül, — innen testsúly áthelyezés erős lendülettel és toppantással a jobblábra — kis törzsfordítás jobbra — fejfordítás a közönség felé — jobbkéz magasan a fej fölött, balkéz csipőn. (v. Ö. Gy.)

F A P U S K A G Y A K O R L A T O K

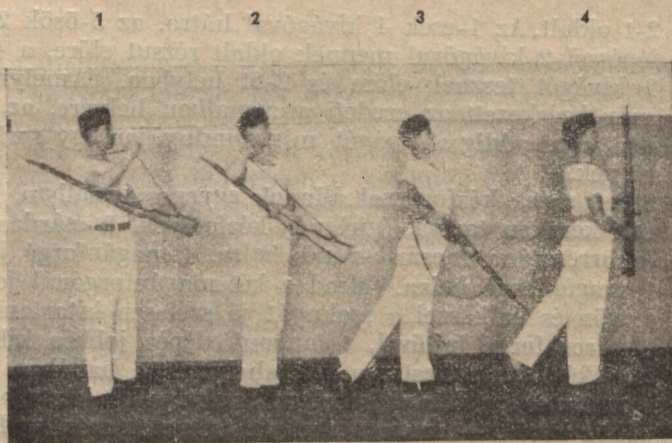
A gyakorlatokat tervezte Szegszárdy Boldizsár, Tanárképző Főiskola gyak. polgári iskolájának test. nev. tanára. Bemutatta a szegedi Szt. Imre hg. m. kir. állami polg. fiúiskola minta szakasza a finn-magyar tornászviadalon, Budapesten, 1933 február hó 3-án.

I. GYAKORLAT.

Kiindulási állás: Vállazott pusk. (Vigyázz állás).

I. kép: 1, 2, 3, 4. mozdulatok:

1. Nyolcad fordulat jobbra (jobb sarkon) bal lépő állásba oldalt, egyidejűleg tuslendítés mellső részsutos mélytartásba és bal kézfogás a töltényszekrény felett (puskatusa a nyolcad fordulatot nem teszi meg.)
2. Balláb zárás a szögállásba és jobb kézcsusztatás (a szíjon) a váll fölé.
3. Nyolcad fordulat balra (bal sarkon, eredeti irányba) jobb lépőállásba hátra, egyidejűleg puska lendítés mellső részsutos mélytartásba (mint a kéznél,) jobb kézfogás a tusa nyakon (tusa a jobb hónalj alatt).
4. Puska lendítés felső függőleges tartásba (szíj balkéz fele néz.)

I. gyakorlat 1. kép:

II. kép: 5, 7, 9, 11. mozdulatok:

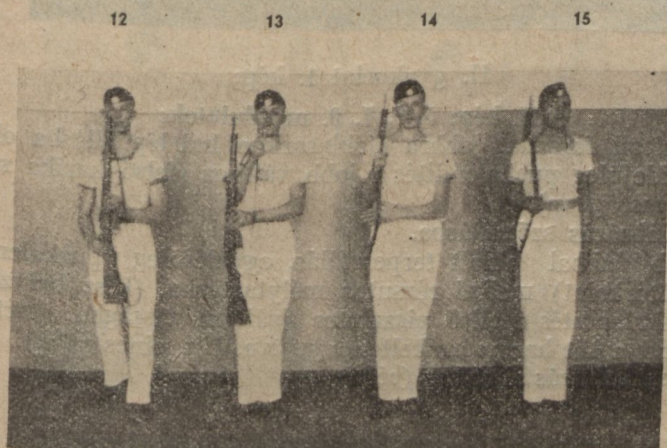
5. Térdelés a jobb térdre (jobb comb párhuzamos a bal alszárral, egyidejűleg tusalendítés fordítással mellső függőleges tartásba a balláb mellé, tusatalp a földön, cipőorrával egyvonalban szíj előrenéz.)
6. SZÜNET.
7. Jobb karhajlítás a balmellre (szív fölé), bal kézfogás marad.
8. SZÜNET.
9. Jobb kar nyújtás jobb oldalsó rézsutos magastartásba (ujjak nyújtva kis- és hüvelykujj behajlítva, tenyér előre néz.)
10. SZÜNET.
11. Jobb kar lendítés (mellső rézsutos magastartáson át) fogás a tusanyakon.

I. gyakorlat 2. kép:

III. kép: 12, 13, 14, 15. mozdulatok:

12. Negyed fordulat jobbra (a bal sarkon) jobb lépő állásba oldalt egyidejűleg puskalendítés fordítással mellső függőleges tartásba, (fogások maradnak, szíj balra néz, felső kengyelkarika az állal egymagasságban.)
13. Jobb lábbal szögállásba, egyidejűleg jobbkéz befogása a szíjon.
14. Puskalendítés a vállra (hátsó függőleges tartásba, jobb kéz a váll felett, balkéz a szíjat feszíti.)
15. Jobb kézesuszlatás a szíjon derékszögtartásba, egyidejűleg bal karlendítés baloldali mélytartásba, (kiindulási helyzet, alapállás).
16. SZÜNET (ill. pihenj állás).

I. gyakorlat 3. kép:

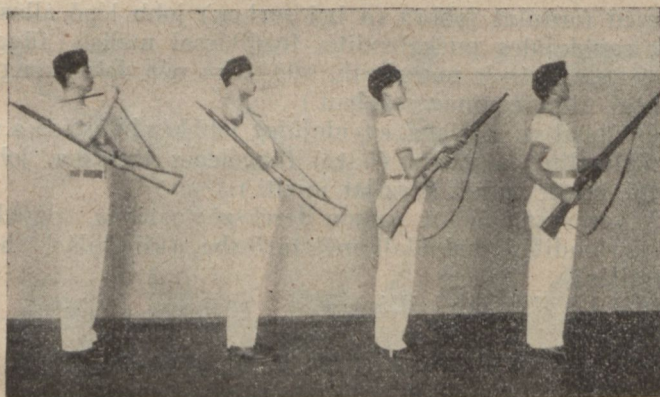
II. GYAKORLAT.

Kiindulási állás: Vállazott puska. Vigyáz állás.)

I. kép: 1, 2, 3, 4. mozdulatok:

1. Tusalendítés mellső rézsutos mélytartásba, egyidejűleg bal-kéz fogás a töltényszekrény felett.
2. Jobb kéz csusztatás a (szíjon) váll fölé.
3. Puskalendítés (csőtörök) mellső rézsutos magastartásba (tusa a jobb comb oldalán) egyidejűleg jobbkézfogás a csövön (felső karika alatt, az alkar a puskán fekszik.)
4. Jobb kézfogás a tusa nyakon.

1 2 3 4

II. gyakorlat 1. kép:

II. kép: 5, 6, 7, 9. mozdulatok:

5. Nyolcad fordulat jobbra (jobb sarkon) bal lépőállásba oldalt, egyidejűleg puskalendítés a jobb vállhoz (felső karika szemmagasságban).
6. Ballábzárás szögállásba.
7. Jobb lábbal oldalt terpeszállás, egyidejűleg puskalendítés (csótorkolat) mellső rézsutos mélytartásba, (kész helyzet).
8. Puskalendítés mellső vízszintes (váll magasságba) tartásba, mind a két kar mérsékelten nyújtva, kép nincs róla.)
9. Tusa behuzás a vállba (célzás).

5 6 7 9

II. gyakorlat 2. kép:

III. kép: 11, 12, 13, 14. mozdulatok:

10. SZÜNET

11. Puska lendítés mellső rézsutos (csőtorkolat) mélytartásba (kész helyzet).
12. Negyed fordulat jobbra (bal sarkon) jobb lépőállásba oldalt, egyidejűleg puska lendítés fordítással felső függőleges tartásba fogások maradnak, szíj balra néz, felső kengyelkarika az állal egymagasságban.)
13. Jobb lábbal szögállásba lépni, egyidejűleg jobb kéz befogása a szíjon.
14. Puska lendítés a vállra (hátsó függőleges tartásba, jobb kéz a váll felett, bal kéz a szíjat feszíti.)
15. Jobb kéz csusztatása a szíjon derékszög tartásba, egyidejűleg bal kar lendítés bal oldalsó mélytartásba. (Kiindulási helyzet.) (Ez a képen nincs, lásd I. gyak. III. kép, 15. mozd.)
16. SZÜNET. (III. pihenj állás.)

11

12

13

14

II. gyakorlat 3. kép:

III. GYAKORLAT.

Kiindulási állás: Súlyban (szögállásban).

I. kép: 1, 2, 3, 4. mozdulatok:

1. Nyolcad fordulat jobbra (jobbsarkon) bal lépő állásba oldalt, egyidejűleg puska lendítés mellső függőleges tartásba és jobb kézfogás a töltényszekrény felett. (Szíj balra néz, felső karika az állal egymagasságban.)
2. Ballábbal szögállás, egyidejűleg jobb kézfogás a tusanyakon. (Szíj balra néz.)
3. Puska lendítés (csőtörök) mellső haránt vízszintes tartásba a jobb vállra. (Fogások maradnak, szíj felfelé néz.)
4. Nyolcad balrafordulat (bal sarkon, eredeti irányban) jobb lépő állásba hátra, egyidejűleg puska (csőtörök) lendítés mellső rézsutos mélytartásba. (Fogások maradnak, tusa a jobb hónalj alatt.)

III. gyakorlat 1. kép.

II. kép: 5, 7, 9, 11. mozdulatok:

5. Jobb védő állás hátra, egyidejűleg puskalendítés (csőtorok) mellső rézsutos középtartásba. (Tusalp a bal combon.) (Fogások maradnak.)
6. SZÜNET.
7. Térdelés a jobb térden (jobb comb párhuzamos a bal alszár-
ral, egyidejűleg puska- (csőtorok) lendítés mellső rézsutos-
mélytartásba (kész térdre helyzet.)
8. Puskalendítés mellső vízszintes (vállmagasság) tartásba,
mind a két kar a lehetőséghez képest nyújtva, kép nincs
róla.)
9. Tusa behuzás a vállgödörbe. (Célzás.)
10. SZÜNET.
11. Puskalendítés (kész térdre helyzet.)

III. gyakorlat 2. kép:

III. kép: 12, 13, 14, 15. mozdulatok.

42. Nyolcad fordulat jobbra (a balsarkon) jobb lépőállásba oldalt, egyidejűleg puskalendítés (csőtorkolat) fordulással, mellső függőleges tartásba. (Szij balra néz, felső karika állal egymagasságban, fogások maradnak.)
13. Jobb lábbal szögállás, egyidejűleg tussal lendítés hátra (tusa a jobb combon) jobb oldalsó rézsutos mélytartásba, fogások maradnak.)
14. Jobb kézfogas a csövön (a felső karika alatt, az alkar fekszik a puskán.)
15. Tusalendítés hátsó rézsutos mélytartásba, egyidejűleg balkéz lendítés bal oldalsó mélytartásba. (Sulyban helyzet.)
16. SZÜNET. (III. pihenj állás.)

*

A gyakorlatok négy üteműek és négy negyed fordulattal mennek körül. A negyedik fordulat utolsó ütemrészére vagyis a 16 pihenjállás.

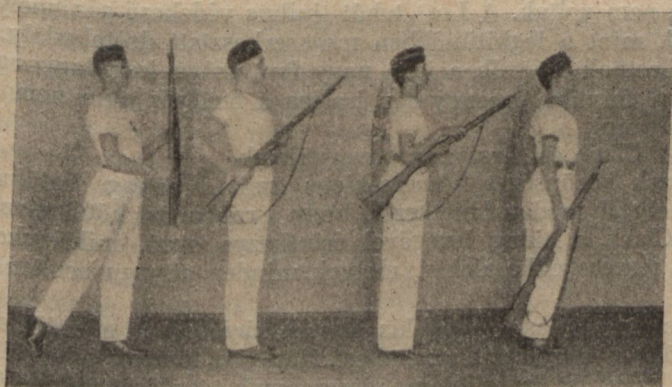
A II. gyakorlat utolsó ütemében előkészület a III-ik gyakorlathoz, azaz a 13., 14. és 15-ik ütemek helyett a III-ik gyakorlat, 13, 14 és 15-ik ütemei veendő, a külön vezényszó elkerülése végett. Ugyanugy a vállravételnél is, de fordítva veendő az ütemrészek.

12

13

14

15

III. gyakorlat 3. kép:

G á z h a r c

IV.

A Lost-csöppek áthatolnak a ruhán, bőrön, sőt még a cipő talpán is.

Lost-csöppek ellen gázalarcunk az arcot megvédi de a test védelméről külön kell gondoskodni. (Lost-védő gumiruházat.)

A Lost-gőzök különösen a szemre és tüdőre hatnak. Gyengébb higitásban kötőhártyagyulladás okoznak, nagyobb töménységben időleges vakságot eredményeznek. A Lost-gőzöknek a tüdőre való hatása hasonlít a foszgén hatásához, azon különbséggel, hogy míg a foszgén az alsó légzőutakat és a tüdőt támadja meg, a Lost a felső lég-utak megbetegedését idézi elő.

Annak ellenére, hogy a Lost igen nagy méreg, halálozást aránylag ritkán okozott s ezt is legtöbbször oly módon, hogy a harcosok ruháiról a férőhelyeken elpárolgó Lost-gőzöket a férőhely emberei belélegezték. A bőr és a szem megbetegedései voltak az elmúlt világháboruban a leggyakrabban előfordult Lost-fertőzések.

Fentiekből kitűnik, hogy a Lost harcászati értéke igen nagy. Sok esetben lövedékekbe töltve, mint „sárga keresztes”-lövedéket alkalmazták leginkább olyankor, midőn egyes tereprészek megfertőzése volt a cél. Az ilyen megfertőzött helyeken az ellenség átvonulása lehetetlen volt, hacsak a csapatok Lost ellen teljesen felszerelve nem voltak. A Lost tehát tipikus védekező gáz, mely jobban véd, mint a legkitűnőbbben megszerkesztett drótakadály.

A Lostnak a jövőben igen nagy fontossága lesz, lappangó sajátságai folytán, amennyiben hatása a fertőzés után nem azonnal nyilvánul.

3. A Clark és társai: arzénvegyületek.

A Clark közönséges hőmérsékleten szilárd anyag. Hatóformája füst, mely oly módon keletkezik, hogy a robbanási hőtől gázzá alakított Clark, a hideg levegővel érintkezve apró, mikroszkopikus szilárd részecskékké alakul, melyek minden anyagu betétén áthatolnak.

Élettani hatása, hogy kis koncentrációban is ellenállhatatlan trüszkölésre kényszeríti az embert. Nagyobb töménységben félelemérzetet, hányást és az idegrendszer megbetegedését idézi elő.

Harcászati értéke abban áll, hogy nagy átható képességénél fogva az ellenséges gázvédelmet ugyszólván lehetetlenné teszi. Gyors hatása és csekély utóhatásánál fogva tipikus támadó gáz.

Említett sajátosságai révén a Clarkot rendszeren elő-tétnek lőtték.

A jövőben használandó gázok iránti kutatások a Lost és Clark típusaiból indulnak ki. A Lost, mint ismeretes, megtámadja az emberi test egész felületét, miáltal az ellenség gázvédelme nagyban meg van nehezítve. Már a világháboru vége felé az amerikaiak a Lewisit nevű gázt alkalmazták, mely arzén vegyület és

összetételében a Clarkra hasonlít, csak nagyobb mérgező tulajdonsága volt. Ez is a test egész felületét támadta meg hatásában, tehát a Lostta körülbelül egyenrangú volt. A mi maszkbetűnk nem védett ellene.

A Lost, mint már ismeretes, szintelen, szagtalan, tehát nagy mérgezési lehetőségeket biztosító gázanyag.

A gáz történelme bizonyítja, hogy a Lost huzamos időn át megfeküdte a terepet, anélkül, hogy hatásából veszített volna. Igen sok esetben előfordult a világháboruban, hogy telefonisták — gáz-támadások után napokkal — gáztól megbetegedtek a drót javítása közben. Ezen hosszú mérgezési lehetőség a jövő kémikusait arra ösztönzi, hogy oly gázanyagot készítsenek, mely maradandó hatású, hosszú életű legyen.

A Clark mérgező füst, melynek jellemző tulajdonsága az, hogy eddig minden betétet áthatolt. Ebből következők, hogy a jövőben minden törekvés oly mérgező hatású füstök produkálására kell, hogy irányuljon, melyeknek áthatoló képessége még nagyobb, de legalább is a Clark-füsttel egyenértékű legyen.

A Clark hatása gyors, de rövid idejű és halált nem okoz. Tehát példája a humánus gáznak, mely az ellenséges harcosokat kábulatba ejtve, azokat csupán harcon kívül helyezi, illetve foglyul ejtésüket elősegíti.

A GÁZLÖVEDEKEK TÖLTÉSI MÓDJA.

Az előbb elmondottakban követtük a harci gázoknak a laboratóriumból kiinduló világhódító útját. Ezen fejezetben a harci gázoknak tűzérési célra való felhasználását ismertetjük.

Valamely gázanyag hatásosságának kifejtéséhez egy bizonyos robbanóanyag szükséges, mely elsősorban a gázlövedék felnyitására, másodsorban a gázanyag szétszórására nélkülözhetetlen. A foszgén szétszórására például pikrinsavat, a Clark atomizálására tartályt, klórpikrin szétszórására füstölőport használnak.

A robbanóanyag mennyisége is más és más kell, hogy legyen. Ezen mennyiséget kísérletileg állapítják meg. Mert ha, pl. a robbanóanyag kevés, akkor a lövedéket felnyitja ugyan, de a gázanyag atomizálását már nem tudja elvégezni, miáltal a gázanyag — mely rendszerint folyadék —, a lövedék mellett egyszerűen szétfolyik, s így hatása elvész. Viszont, ha sok a robbanóanyag, az esetben az egész lövedéket gázanyagostól együtt úgy szétveti, hogy a gáz használhatatlanná válik.

Különösen a Lost letöltése igényel nagy óvatosságot, rendkívül veszélyes volta miatt. Külön töltőházakban, eszközölték ezt, melyek lakott helyektől gondosan elkülönítve voltak, s a töltés veszélyes munkáját életfogytiglan elítélt rabok végezték, német kémikusok ellenőrzése és német katonák felügyelete alatt. Meg volt határozva, hogy a ház mely oldalán léphetett be és melyiken távozhatott a munkás. Tetőtől talpig Lost-védőruházatba öl-

lőztettek minden ott foglalatoskoló egyént és teljesen új gázálarccal és gumikesztyűvel szerelték fel őket. Távozás előtt klórmentes langyos zuhanyt s ezután melegfürdőt kellett venniök. A betöltött gázgránátot egy piros reagens festékkel vonták be és felfordítva egy más helyiségben 3—4 napig figyelték. Ha gázanyag nem szivárgott ki, vagyis a reagens festék színe nem változott, a töltés jónak bizonyult s az ilyen lövedékeket a harcra szállították. Ha a gáz szivárgott, ami a festék színváltozásáról azonnal észlelhető volt, a lövedéket elásták és klórmésszel öntötték le.

A tűzérési gázlővedékek töltési módjának osztályozásánál két csoportot különböztetünk meg:

- a) tiszta gázlővedékeket és
- b) repeszhatású gázlővedékeket.

a) A tiszta gázlővedékek töltése többféleképpen történhet. Ismeretes a foszgén-töltés, Clark-töltés, oldal-töltés és központi-töltés módja. Ezeknek hosszas ismertetése nem célom. Elegendő annyit ismerni, hogy a Clark-töltés kivételével az említetteknel a lövedékben e célra hagyott üregbe vezették be a gázfolyadékot. A Clark-töltésnél kis üvegsébe töltötték előbb a gázt, s ez üveget helyezték mégis trotyll közé a lövedékbe.

b) A repeszhatású gázlővedékeknel a lövedék felső részében robbanóanyag, az alsó részében Lost volt. A repeszhatású gázlővedékeknek a jövő háborújában nagy szerep fog jutni, mert az esetben, ha a gázanyag nem is hatna kellőképpen, a repeszhatás mégis érvényesülhet.

A tűzértechnikai szempontból az elmúlt világháború végén az elhasznált lövedékek mennyisége százalékban:

repeszhatású: 60 százalék,

gázgránát: 40 százalék, melyből 24 százalék Lost, 6 százalék ingerlő, 10 százalék haláltokozó volt.

Amerikai adatok alapján mondhatjuk, hogy a jövő háborúja azon a ponton fog újra kezdődni, ahol az elmúlt bevégeződött. Más részről nem lesz nagy különbség a hadviselés tekintetében legálább is az első időkben.

Hrabák István.

(Folytatjuk.)

ISMERETTERJESZTŐ ELŐADÁS

A virágregék költője

A múlt század huszas-harmincas éveiben csodálatos átalakuláson ment keresztül a magyar lélek, a magyar élet. Bécsben dárídózó magyar uraink hazajönnek a régen elhagyott magyar földre s a királyi udvar fényes báltermeiből hozott finom ruháikat magyar ruhával cserélik fel. Egyre ritkábban hangzik az addig általánosan használt latin szó, latin beszéd... s helyette édes magyar nyelvünk virágzik ki az ajkakon. Az idegen táncok helyébe lassankint a régi —, de eddig csak magyar jobbágyság által táncolt — magyar táncok, mint az egres-tánc, palotás, toborzó lépnek, hogy aztán helyet adjanak a testet-lelket gyönyörködtető rezgős magyar csárdásnak. Csodálatos tavasz köszöntött a magyar földre... Magyar lett itt egyszerre minden, a levegő, magyar a föld, magyar a nőta, magyar a szó, magyar a tánc... magyar a szív — és magyar a lélek is... és egyszer, valamivel később magyar lett a kard is... amely egy ezredév csatáiban tanította meg tisztelni a magyart...

Mi hozta ezt a nagy változást? A nemzet ébredése. Igen, de kik ébresztgették? Vagy magától ébredezett? Oh, nem... sokkal mélyebb álmot aludt akkor e nemzet, semhogy magától ébredhetett volna... Kik ébresztgették hát? A költők! Azok, akik megéreztek a szépet a magyar lélek mélyén, akik meglátták a kincseket a magyar emberben... De azt kérdezhetnék most tisztelt hallgatóim, hogyan? Hát hogy tudnak felébreszteni a költők egy alvó nemzetet... amikor tudjuk ma is, hogy bizony szégyen ide, szégyen oda, nem igen érünk rá költeményeket olvasgatni... Pedig mégis a költők voltak a nemzet ébresztgetői... Ezek a költők meghallották a nép énekét, azokat a csodálatos rigmusu népdalokat, amelyekben még ott lüktetett az a régen elfelejtett tűz, vér, ami az őshazában, talán még a Volga-mellett lüktetett ősapáink szívében... Meghallották és felfigyeltek rá... Elvegyültek a nép közé és áhitattal hallgatták azokat a meséket, mondákat, amiket az őszi kukoricafosztáskor, vagy a fonóban mondogattak az öregebbek... Ezekben a szép mesékben pedig ott lüktetett a fajszeretnek és büszkeségnek, a kitörő és megfélemezett erőnek, a boldogságban meleg és csendes, keservében dacos és gunyos szerelemnek, a sirvavigadásnak, a szabadságszeretletnek hangja... ezek szállták meg költőink lelkét... s ők lettek azután a magyar lélek legigazabb apostolai...

Megszületett az új népköltészet... az a költészet, amely jellemző színeit és illatát, levegőjét a magyar földből és a magyar levegőből kapta... Megszületett az a magyar költészet, amely nem az idegent majmolta, hanem lehajolt a magyar mezőn virító virágokhoz s azokat énekelte meg gyönyörű dalokban. Magyar virá-

Látszólag nehezebb az állatok megfigyelésének kérdése az iskolában. Csak látszólag azonban, mert csupán kevés ügyszere-tet kell ahhoz, hogy pár eleven állat az iskolában is mindig kéz-nél legyen. Ismét ne csináljunk neki drága felszerelést. Uborkás üvegben például tarthatunk halakat, gőtét, vízi rovarokat, béká-kat, gyikokat, fehér egeret, stb. Házi nyulnak, sündisznónak, egy-egy madárnak szívesen készítenek ládából, hulladéklécből, dróthálómaradékból ketrecet, kalitkát maguk a tanulók is. Né-hány állat elegendő, hogy a megfigyelés módjával, szempontjai-val megismertessük a tanulókat, hogy ahhoz szoktassuk őket. Sokszor halljuk, hogy eleven állatot az osztályban szemléltetni nem lehet, de nem is szabad, mert ez megbontja a fegyelmet s a megrettent állaton természetes életnyilvánulásokat úgy sem láthatunk. Valóban az eleven állat nagy ribilliót kelt s a han-gos megjegyzéseket, véleményeket, felkiáltásokat nem is lehet elnyomni, ha váratlanul, néha-néha egy-egy állatot beviszünk az órára. Nem úgy azonban akkor, ha a gyermek az állatokhoz más-kor is hozzáférhet, ha azokat etetheti, gondozhatja, ha azok az iskola természetes és állandó tartozékaivá válnak, melyeket a szünetek alatt, a tanítás kezdete előtt nézegetni lehet, sőt kell is a tanteremben, a folyosón vagy az udvaron. Akkor az állatok is megszokják a tömeget és a szemléltetésnek, megfigyeltetésnek semmi akadálya sem lesz, ha egy-egy órán most már rendszeresen tanulunk róluk.

E tárgy tanításával kapcsolatban azonban nem az lesz fő-törekvésünk, hogy a tanulók egyedül és kizárólag az iskolában szerezzék megfigyelésüket és tapasztalataikat. Szoktassuk tanít-ványainkat az iskolán kívüli megfigyeléshez is. A tanuló legyen az akadályokat s megnéz, felkutat mindent, mire utasítást ka-pott, ha érdeklődését sikerült felkeltenünk, ha megszerettettük vele a tárgyat s ha alkalmat adunk neki, hogy azt, amit látott, tapasztalt, el is mondhassa tanítójának és társainak. Eleinte talán jelentéktelen, sőt komolytalan dolgokkal állnak elő, de a türelem, a helyén alkalmazott dicséret, a következetes irányítás itt is meg fogja hozni az eredményt.

Mi legyen most már az, amit meg kell figyeltetnünk álla-ton és növényen? Minden, ami megfigyelhető, minden, ami a nö-vénynek, állatnak jellegzetes tulajdonsága. Alakja, színe, moz-gása, táplálkozása, védekezése, magatartása ha örül, ha harag-szik, munkája, pihenése, alvása, haszna és kártevése, fejlődése, pusztulása stb. De vegyünk egy példát. A kutyáról tanítunk. Még ha van is az iskola udvarán kutya, amely bizonyára jó ismer-őse és pajtása a gyerekeknek, róla egy órán csak keveset leshe-tünk el. Ha azonban szempontokat adtunk, akkor otthon, vagy a szomszédban, mikor kutyával találkozik, eszébe jut az iskola s most már tudatosan nézi, figyeli azt. Meg is jegyzi, hiszen be-számolhat róla, hogy mit csinált örömeiben, hogyan lefetyelte az ételt, hogyan rágtá a csontot, vagy talán még el is ásta, hogyan

got vitt a magyar leánynak... s a magyar mezők és ligetek mádkáinak hangját hallotta kicsengeni a magyar lány csengő kacagásából!

Ennek az új iránynak legnagyobb képviselői: Tompa Mihály, Petőfi és Arany voltak.

Tompa Mihály a kies fekvésű gömöri falvak kálvinista papja volt. Lelkében a magyar néplélek vonásai közül különösen a gyöngéd természetszeretet jeleníti meg, amely virágok nevével árasztja el kedvese nevét... a kis virágok nevében beszél, ha kedvesének szól, virágnak nevezi, virágnak érzi is kedvesét, holmiját rózsákkal, tulipánokkal és szegfűkkel festi be és himezi ki... Ha bánatos, — hervadt bokrétát hordoz a kalapja mellett... rozmaringszálat visel kezében, ha gyászol, — árvalányhaját lenget kalpagjánál a szél, ha végigszágul pejparipájával a pusztán...

Am Tompa a természetben is csak a szomorut veszi észre, — azt, ami az ő lelkét s körülfonja... a nefelejts neki a bánat volt... az ibolya szerénysége nagyravágyást és csalódásokat takart, a rózsza a királynői méltóság díszét és töviskoronáit hordozta... Miért? Mert olyan volt az élete is s erre a melódiára volt hangolva a lelke is...

A rimaszombati kis csizmadiamesternek nyomoruságában született gyermeke. Alig öt éves korában elveszti anyját s mint árvagyermek nevelkedik Igriciben. Innen kerül Sárospatakra, majd a gömörmegyei kis falvak kálvinista papja lett. Mint árva, mindenkitől visszahuzódott, tudta, látta, tapasztalta, milyen sors várakozik az árvára... Kerülte az embereket: teher volt rá nézve az ember, akár rokon, játszótárs vagy tanító volt. Mindig telve volt a lelke sűrű zokogással, de sohasem tudta kisírni magát... Olyan volt, mint a gerle-madár: még a tiszta vizet is felkavarta szárnyaival, mielőtt ivott volna belőle. Egy barátja volt csak: a természet. Szinte együtt élt vele: remegett virágfakadáskor, fájt és befele sirt, mikor megindult az őszi hervadás óriás liturgiája.

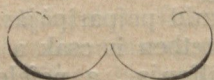
Miért volt hát borongós bánattal ködös a lelke? Mert végigszenvedte egy árva életének minden baját, minden keservét. Pénz nélkül került az iskolába, s ott, mint gazdagabb diákok inasa, szolgáltatniért kapott tőlük enni. Egyik tanára valami diákcsíny miatt 20 éves korában nyilvánosan huszonötöt veretett rá... mire felháborodott, keserű lélekkel hagyta ott a főiskolát... Mikor végre ráért... megnősült s feleségül veszi a kékszemű, szelid arcú Soldos Emiliát, akit holtáig szeretett és holtáig gyötört örökké vergődő lelkével... Aztán jött a szabadságharc... Ugy hatott ez Tompa érzékeny lelkére, mint a vihar. Mikor ég az erdő... hallgat a csalogány... Első gyermeke, kinek születésekor élete legszebb költeményét írta, váratlanul meghal, neje súlyos betegen kórházba kerül. Mégegyszer rámosolygott ugyan a családi boldogság Tompára, mikor második fia megszületett... A rettentő világromlásban úgy nevelték egyetlen reménységüket a fáradt és beteg szülők, mint szétdult templom oromfalán a fészketrakó fecs-

kepár. De a sors kegyetlenül méri a but szivére: ez a fia is meghal. És Tompán is az az érzés vett erőt, amilyen az Ábrahám szivét járta volna át, ha az angyal a pusztító kést nem ragadja ki kezéből....

Ezért volt olyan bánat-ködös Tompa lelke... s ez érzik meg költészetén is... Igaz barátot keres tehát, aki megérti lelkét... kiemenekül tehát a természet ölébe, ahol minden fájdalomnak társát megtalálja. Az őszi tájnak érzéssel teltebb rajza nem lehet, mint amilyent a kedves bánat poétája festett róla.

És most nézzük virágokról szóló... a virágok nyelvéen beszélő költeményeit... (Virágregék felolvasása.)

(V. L.)

GYAKORLATI FOGÁSOK ÉS ELJÁRÁSOK

Szemléltetés, megfigyelés. Különösen a gazdasági ismeretek tanításánál — bár minden tárgynál éppigy — értékes, célravezető és nélkülözhetetlen a megfigyelés és szemléltetés lehetőségének megteremtése, éppen ezért érdemes lesz róla néhány szót, szólni e helyen is.

Az ismereteket nem lehet „megszerèzni“, azokat — tanulni kell. Ez jut kifejezésre a „természeti és gazdasági ismeretek“ elnevezésben, mely a régi természetrajzot és gazdaságtant felváltotta az új Tantervben. Hogy ez a szemléltetés többé nem a szertár muzeumi preparátum, készítmény, gyűjtemény-halmazára szorítkozik, ez ma már mindenki által elfogadott elv, s éppen ezen mulik a szemléltetés és megfigyelés nagy jelentősége. A megfigyelés első feltétele, — már a gazdasági és természeti ismeretek szempontjából, — az *iskolakert*. Felmerül itt az a kérdés, hogy mit csináljon az olyan iskola, amelynek nincsen iskolakertje? Nem mondhatjuk azt, hogy mindegyiknek lehetne, — de soknak igen, csak meg kellene csinálni. Nem mintagazdaságra van itt szükség, hanem csupán néhány ágyra s ez még a városi iskolák udvarán is megvalósítható. De ha még ez is lehetetlen volna, két faláda és 4—5 cserép az ablakban is elegendő lesz ahhoz, hogy értékes megfigyeléseket nyerhessünk s a növényt ne pa-

pirmaséból vagy képen szemléltessük. A mi iskolánk a főváros
kellős közepén áll és udvarát nem kisebbíti meg az a 10—12 ágy
a fal mellett, melyet tanítványaink gondolnak, hol a buzától
kezdve az uborkáig sok minden nő, fejlődik, sőt még terem is.
Az érdem — természetesen — a gyermekeké, mi csak alkalmat
és irányítást szolgáltatunk. Jut itt munka, nézni- és megfigyelni
való mind a hat osztálynak bőven. Az óra első pár perce mindig
a tapasztaltak, a megfigyelték beszámolásával telik el. Sok problé-
ma, gazdasági kérdés oldódik itt meg szinte magától. A házi fel-
adatok nagyrésze is a kertből kerül ki. Veteményeink levelének,
termésének rajzolása, az elvégzett munka leírása, a megfigyelé-
sek feljegyzése, minden.

Mikor pedig télen beszorulnak a tanterembe, már összegyűj-
töttük az anyagot, ami a szemléltetéshez, megfigyeléshez kell.
Ez is közös munka eredménye. Egyik része a kiránduláskor gyűj-
tött anyag, a többi tanítványaink maguk hozzák, néha alkalmat-
lan tömegben. Mert, ha komoly és rendszeres munkát lát a gyer-
mek az iskolában, ha a magagyűjtötte holmi csakugyan előkerül
valamikor, hogy arról az egész osztály tanuljon, akkor hihetel-
lenül nagy az áldozatkészsége. Előkerít mindent, amire az iskolá-
nak szüksége van. Ha azután magunk sem sajnáljuk a fáradságot
s utána nézünk a dolognak, akkor olyan gazdag és csakugyan
használható szertárral rendelkezünk, melyet a leggazdagabb vá-
rosi iskola is megirigylhet.

Vakaródzott, hová és hogyan tért pihenni, haragszik a legyekre,
hogy ugat stb. és vége-hossza nincs a tanulmánynak. Pedig ezek-
ből tevődik össze a kutya, a gyermeki lélek kutyája s nem a
fejből, törzsből és a végtagokból.

Megfigyelésre a tanítás előtt is adhatunk utasítást. Pl.:
Nézzétek meg a tehenet, nemsokára arról tanulunk. Meglátom, ki
tud valami érdekeset, okosat mondani róla? Nem kell majd a
fejünket törni, hogy is indítsuk meg a tanítást. Csak legyen erőnk
a kellő időben elhallgattatni a sok kis tudóst! Az ujat pedig,
amit az órán hallott a tehenről, bizonyára ellenőrzi s megnézi
majd otthon is. És bizony mondom, ezzel pompásan elvégezte
leckéjét.

Még egyet. Ne feledkezzünk meg a gazdasági megfigyelések-
ről sem. A városi gyermeknek a piac, az üzlet, a gyár, a forgalom;
a falusinak a mezei munka nem új, csak nem nézi tudatosan. Ve-

zessük, irányítsuk ilyen szempontból is és hallgassuk meg mondanivalóját.

A megfigyelés, szemléltetés ilyen módja, ilyen szempontja lesz valóban értékes segédeszköze a tanításnak, amely azonkívül, hogy felkelti a tanuló érdeklődését, nagyban hozzájárul ahhoz is, hogy iskolamunkánkba belevonjuk a tanulók öntevékeny közreműködését is, nem is szólva arról, hogy az így — a tanuló saját munkájával — megszerzett ismeret lesz igazán a gyermek tulajdonává.

(S. L.)

Szerkesztői üzenetek

F. Ö. Nagyon sajnáljuk, hogy ezekután nem állhatunk rendelkezésére ebben az ügyben. Tiszteletpéldányt csak munkatársainknak küldhetünk.

Rákoscaba. Az 5300—926. M. E. rendelet értelmében megszűnik az ugynevezett „szanálási csökkentés“ mindazon nyugdíjasoknál, akiknek legalább 15 esztendei szolgálati idejük van, ezzel szemben a nyugdíjak 1931. évi szeptember 1-től csökkentés alá esnek az 5000—931., 7000—932. és az 1400—933. M. E. rendeletek alapján, a VIII. fizetési osztályban 31 százalékkal. Üdvözljük.

Érdeklődő. A Tanácsadót még e hónapban megkapja, türelem: többet fog kapni, mint gondolta! Üdvözlét!

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Március hó végén megjelenik

**A GYAKORLATI PEDAGÓGIA
KIADÁSÁBAN**

A Tanítók Tanácsadója,

a következő tartalommal:

- 1. Neveléstudomány, tanítástannal.**
- 2. A magyarság története.**
- 3. Magyarország földje.**
- 4. Magyar irodalom-történet.**
- 5. A természettudományok köréből.**
- 6. Műalkotások ismerete.**
- 7. Közgazdasági életünk.**
- 8. Fontosabb számítások és mérések.**
- 9. Illetménytájékoztató.**
- 10. A magyar népművészet remekei.**

Ez a több mint 320 oldalon megjelenő, eddig egyedülálló mű, csak a Gyakorlati Pedagógia előfizetői számára lesz kapható **1 pengő **80** fillérért, nem előfizetőknek **8** pengő.**

MEGKAPJAK MIND AZOK KEDVEZMÉNYES ARBAN, AKIK A GYAKORLATI PEDAGÓGIA CÍMŰ FOLYÓIRATRA ELŐFIZETNEK.

CSURY FERENC SZEGED

ÓRA-, ÉKSZER- ÉS RÁDIÓSZAKÜZLETE

Alapítási év 1911. **KÁRÁSZ U. 16.** Telefon 28—69.

Nagy Javítóműhely.

A szegedi Fogadalmi templom motorikus felhúzású percenként kiváltó toronyórájának tervező-készítője. Szállított toronyórákat 25 templom részére.

A szegedi harangjátékóra tervezője és készítője.

Országos ipari kiállításon 9 aranyéremmel kitüntetve.

Kérjen árajánlatot; toronyórát részletfizetésre is szállítunk

Toronyórák átvilágítható opálüveg számlappal, villamos órák, önműködő jelzőórák, Westminster ésegyéb dallamos ütész asztali-álló- és ingaórák Ébresztő-, kar- és zsebórák, arany, ezüst ékszerek és évőszerek nagy raktára.

Csendőrség, vámőrség, közhivatalok kedvezményes szállítója.

Felkérjük t. előfizetőinket, hogy a mellékelt levelezőlapot, amennyiben igényt tartanak a Tanítók Tanácsadójára, 8 napon belül beküldeni sziveskedjenek.